

Nasjonale veileder for samarbeid mellom kriminalomsorgen og NAV

Innhold

1. Formål.....	3
2. Innledning.....	3
2.1. Bakgrunn	3
2.2. Utfordringsbilde	4
3. Regelverk.....	4
3.1. Regelverk som styrer kriminalomsorgen sitt arbeid og oppgaver	4
3.2. Regelverk som styrer NAV sitt arbeid og oppgaver	5
4. Ansvar, oppgaver og samarbeid.....	6
4.1. Om samarbeidet	6
4.2. Om kriminalomsorgen sitt ansvar og oppgaver	6
4.3. Om NAV sitt ansvar og oppgaver	7
5. Ved innsettelse i fengsel	10
5.1. Kriminalomsorgen sitt ansvar ved innsettelse	10
5.2. NAV sitt ansvar ved innsettelse	11
5.3. NAV-veileders ansvar ved innsettelse i fengsel	12
5.4. Viktig samarbeid mellom tjenestene ved innsettelse	12
6. Under varetekt og straffegjennomføring i fengsel.....	12
6.1. Kriminalomsorgens ansvar under varetekt og straffegjennomføring i fengsel	12
6.2. NAV sitt ansvar under varetekt og straffegjennomføring i fengsel	13
6.3. NAV-veileder i fengsel sitt ansvar under varetekt og straffegjennomføring i fengsel	14
6.4. Viktig samarbeid mellom tjenestene under varetekt og straffegjennomføring i fengsel	14
7. Ved løslatelse eller overføring til straffegjennomføring i samfunn	15
7.1. Kriminalomsorgens ansvar ved løslatelse eller overføring til straffegjennomføring i samfunn	15
7.2. NAV sitt ansvar ved løslatelse eller overføring til straffegjennomføring i samfunnet	16
7.3. NAV veileder i fengsels ansvar ved løslatelse eller overføring til straffegjennomføring i samfunnet	16
7.4. Viktig samarbeid mellom tjenestene ved løslatelse eller overføring til straffegjennomføring i samfunnet	17
8. Ved straffegjennomføring i samfunn	17
8.1. Kriminalomsorgens ansvar ved straffegjennomføring i samfunn	17
8.2. NAV sitt ansvar ved straffegjennomføring i samfunn	18
8.3. Viktig samarbeid mellom tjenestene ved straffegjennomføring i samfunnet	18
9. Spesielt om taushetsplikt, opplysningsrett- og plikt og samtykke	19
9.1 Taushetsplikt	19
9.2. Opplysningsrett	19
9.3 Opplysningsplikt	20
9.4. Samtykke fra innsatte/domfelte	21

10. Organisering av samarbeidet.....	21
10.1. Sentralt samarbeid	21
10.2. Regionalt samarbeid	22
10.3. Lokalt samarbeid	22
10.4. Samarbeidsavtaler og rutiner	22
11. Vedlegg.....	22
12. Ikrafttredelse	23
Vedlegg 1: Oversikt over straffereaksjoner og straffegjennomføringsformer	24
Ulike straffereaksjoner.....	24
Ulike straffegjennomføringsformer	26
Straffegjennomføringsformer i samfunnet.....	27
Vedlegg 2: Om økonomiske ytelser fra kriminalomsorgen ved gjennomføring av straff i fengsel og institusjon	30
Vedlegg 3: Roller i kriminalomsorgen	32
Vedlegg 4: Spesielt om økonomiske ytelser og tjenester fra NAV når domfelte gjennomfører straff.....	34

1. Formål

Denne veilederen gjelder samarbeidet mellom kriminalomsorgen og NAV. Veilederens overordnede formål er å bidra til, og sikre innsattes/ domfeltes tilgang til arbeids- og velferdstjenester som de har krav på fra NAV når de er varetektsfengslet, gjennomfører straff i fengsel eller i samfunnet, og i overgangen fra fengsel tilbake til samfunnet. Veilederen er Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) og Arbeids- og velferdsdirektoratet (AVDir) sine felles forventninger til samarbeidet. Den skal være retningsgivende for samarbeidet og tydeliggjøre de to etatenes ansvar overfor innsatte/ domfelte som har behov for arbeids- og velferdstjenester under straffegjennomføring og ved løslatelse.

Videre skal veilederen bidra til kontinuitet i oppfølgingen av den innsatte/ domfelte, også ved overføringer mellom ulike fengsel, mellom fengsel og straffegjennomføring i samfunn og etter gjennomført straff. Veilederen skal bidra til å:

- Beskrive og tydeliggjøre ansvar, oppgaver og samarbeid mellom kriminalomsorgen og NAV
- Legge grunnlag for godt samarbeid og gode lokale løsninger
- Gi oversikt over de vanligste tjenestene og ytelsene man kan ha rett på fra NAV i ulike faser av straffegjennomføringen
- Klargjøre rettigheter til arbeids- og velferdsytelser og tjenester for innsatte/ domfelte som er underlagt ulike straffegjennomføringsformer
- Gi informasjon om ulike straffereaksjoner og straffegjennomføringsformer, samt hva de innebærer av begrensinger og muligheter for innsatte/ domfelte.

2. Innledning

2.1. Bakgrunn

Kriminalomsorgen skal legge forholdene til rette for at innsatte og domfelte gis mulighet til å endre livsførsel og hindre ny kriminalitet jf. forskrift til straffegjennomføringsloven § 1-2. Innsatte og domfelte har, med de begrensninger som følger av frihetsberøvelsen, samme rett til tjenester og tilbud, og de samme forpliktelsene og ansvar som befolkningen ellers. For å dekke innsatte og domfeltes behov, og fremme deres deltagelse i samfunnet, skal kriminalomsorgen gjennom samarbeid med andre offentlige etater legge til rette for at innsatte og domfelte får de tjenester som lovgivningen gir dem krav på, jf. straffegjennomføringsloven (strgjfl.) § 4. Kriminalomsorgen har ansvar for å legge til rette for godt samarbeid med andre offentlige etater, og bidra til at forholdene legges til rette for prøveløslatelse og en lovlydig livsførsel etter løslatelse jf. strgjfl. § 41.

Arbeids- og velferdsforvaltningen skal legge til rette for en effektiv arbeids- og velferdsforvaltning, tilpasset den enkeltes og arbeidslivets behov, og basert på en helhetlig og samordnet anvendelse av arbeidsmarkedsloven, folketrygdloven, sosialtjenesteloven og andre lover som forvaltes av NAV. NAV skal bidra til sosial og økonomisk trygghet, og fremme overgang til arbeid og aktivitet. NAV-kontoret skal samarbeide med andre offentlige organer og tjenesteytere dersom samarbeid er nødvendig for å gi brukeren et helhetlig og samordnet tjenestetilbud.

Arbeids- og velferdsforvaltningen skal sørge for tilgjengelige tjenester, og skal være spesielt oppmerksomme på de som er digitalt ekskluderte. Det er NAV-kontoret som skal følge opp den innsatte, både under straffegjennomføring og ved løslatelse. Det er derfor viktig at den innsatte gis mulighet til å komme i kontakt med sitt lokale NAV- kontor. NAV-veileder i fengsel representerer arbeids- og velferdsetaten som er den statlige delen av NAV. Rollen er opprettet for å bidra til, styrke

og videreutvikle samarbeidet mellom kriminalomsorgen og NAV. NAV-veileder i fengsel skal bidra til økt tilgjengelighet til NAV sine tjenester for innsatte og domfelte, og kan være bindeledd mellom den innsatte og tilhørende NAV-kontor.

2.2. Utfordringsbilde

God tilbakeføring og integrering i samfunnet etter gjennomført straff forebygger utenforskap, fremmer deltakelse i arbeidsliv og utdanning, og motvirker ny kriminalitet. Færre lovbrudd gir færre ofre for kriminalitet og store samfunnsøkonomiske gevinster.

Innsatte og domfelte har i større grad enn befolkningen ellers levekårsutfordringer på ett eller flere områder. Mange innsatte i varetekt og domfelte som gjennomfører straff mangler bolig, mister bolig i løpet av tiden i fengsel, har høy gjeld, lite støttende nettverk, lite utdanning, svak tilknytning til arbeidslivet, psykiske og/eller somatiske lidelser og rusutfordringer. Tilbakeføring til samfunnet etter gjennomført straff kan dermed ikke alltid sikres gjennom enkelttiltak. Ulike tiltak, oppfølging og ytelser må sees i sammenheng og bidra til helhetlig innsats overfor den enkelte mottaker. Arbeid og inntekt, eller ytelse for livsopphold, er avgjørende for en vellykket tilbakeføring til samfunnet.

Samarbeid mellom offentlige etater i tilbakeføringsarbeidet skal bidra til å unngå glippsoner. Glippsoner er samordningsproblemer som oppstår i løslatelsesperioden. Dette kan være brudd i tjenester og oppfølging ved overgang fra en straffegjennomføringsform til en annen eller løslatelse. Bruddet kan for eksempel skyldes endring i rammene for gjennomføring av straffen, hvem som har ansvar for å levere forskjellige ytelser, nye hjelpere, endring i hvor man henvender seg for å få hjelp og/eller at behovene for de forskjellige ytelsene endrer seg.

Straff skal ikke gjøres mer tyngende enn nødvendig. For innsatte i fengsel er det selve frihetsberøvelsen som er straffen. Andre rettigheter og plikter etter norsk lov skal ikke settes til side. Kriminalomsorgen, NAV og andre offentlige etater skal sammen rette sin innsats for å redusere skadevirkningene av opphold i fengsel, og legge grunnlag for innlemmelse og aktiv deltagelse i samfunnet etter gjennomført straff. Forvaltningssamarbeidet mellom NAV og kriminalomsorgen understøtter normalitetsprinsippet ved at innsatte og domfelte i fengsel sikres kvalitet i tjenestene på lik linje med andre borgere. En av styrkene ved denne modellen er at det i hovedsak er det samme NAV-kontoret som følger opp den innsatte/domfelte både under varetekt, straffegjennomføring og ved løslatelse. En av utfordringene er at innsatte og domfelte i fengsel har begrenset tilgang til NAV-kontoret og NAV.no, og kan dermed ha utfordringer med å ivareta forpliktelser som følger av rettighetene. Gjennom samarbeid og tilrettelegging under straffegjennomføring, skal det søkes å sikres sømløs videreføring av de tjenester og ytelser som den innsatte/domfelte skal ha etter overføring til straffegjennomføring i samfunn eller løslatelse.

3. Regelverk

Under følger en kort beskrivelse av regelverket som er styrende for kriminalomsorgen og NAV sitt arbeid og oppgaver. Det er imidlertid viktig å gjøre seg kjent med annet regelverk, veiledere, retningslinjer og samarbeidsavtaler på dette området.

3.1. Regelverk som styrer kriminalomsorgen sitt arbeid og oppgaver

Kriminalomsorgens arbeid og ansvar reguleres av straffegjennomføringsloven, med tilhørende forskrift og retningslinjer. Spesielt styres kriminalomsorgens ansvar i forvaltningssamarbeidet av straffegjennomføringsloven § 4.

Kriminalomsorgen skal i god tid forberede og bidra til at forholdene legges til rette for et godt tilbakeføringsarbeid og for progresjon i straffegjennomføringen, herunder ved overgang til lavere sikkerhetsnivå, straffegjennomføring i samfunnet og/eller løslatelse jf. straffegjennomføringsloven:

- § 10 første ledd bokstav b straffegjennomføring på lavere sikkerhetsnivå
- § 12 straffegjennomføring i institusjon
- § 16 straffegjennomføring utenfor fengsel
- §16 a straffegjennomføring utenfor fengsel med elektronisk kontroll
- § 41 forberedelse til løslatelse
- § 42 løslatelse fra fengselsstraff

For å sikre godt tilbakeføringsarbeid og progresjon i straffegjennomføringen er det viktig at både kriminalomsorgen og NAV er oppmerksomme på at straffegjennomføringen kan innebære begrensninger i innsatte og domfeltes rettigheter og muligheter til å følge opp krav som stilles for å motta ytelser/tjenester.

3.2. Regelverk som styrer NAV sitt arbeid og oppgaver

NAV har flere virkemidler som kan bidra til at personer kommer i arbeid eller aktivitet og som sikrer sosial og økonomisk trygghet. Hva den enkelte kan ha rett til er regulert i følgende lover:

NAV-loven

NAV-lovens formål er å legge til rette for en effektiv arbeids- og velferdsforvaltning, tilpasset den enkeltes og arbeidslivets behov. Loven er basert på en helhetlig og samordnet anvendelse av arbeidsmarkedsloven, folketrygdloven, sosialtjenesteloven og andre lover som forvaltes av arbeids- og velferdsforvaltningen. NAV-loven regulerer blant annet rett til behovs- og arbeidsevnevurdering, og individuell plan.

Folketrygdloven

Folketrygdlovens formål er blant annet å gi økonomisk trygghet ved å sikre inntekt og kompensere for særlige utgifter ved arbeidsløshet, svangerskap og fødsel, aleneomsorg for barn, sykdom og skade, uførhet, alderdom og dødsfall.

Sosialtjenesteloven

Sosialtjenestelovens formål er å bedre levekårene for vanskeligstilte, bidra til sosial og økonomisk trygghet, herunder at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig, og fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet. Loven skal også bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud. Loven skal bidra til likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer. Loven regulerer blant annet de fem individuelle tjenestene: opplysning, råd og veiledning, økonomisk stønad, midlertidig botilbud, individuell plan og kvalifiseringsprogram.

Arbeidsmarkedsloven

Arbeidsmarkedslovens formål er å bidra til å oppnå et inkluderende arbeidsliv gjennom et velfungerende arbeidsmarked med høy yrkesdeltakelse og lav arbeidsledighet. Loven regulerer blant annet arbeidsmarkedstiltakene, hjemler forskrifter om arbeidsrettede tiltak og tiltakspenger.

NAV har også ansvaret for forvaltningen av barnebidrag, kontantstøtte og barnetrygd. Det er NAV-kontaktsenter som gir individuell veiledning når det gjelder ytelser.

4. Ansvar, oppgaver og samarbeid

Under følger en kort oversikt over hva som er kriminalomsorgens ansvarsområde og hva som er NAV sitt ansvarsområde. Under disse forutsetningene skal samarbeidet rundt den enkelte innsatte/domfelte utføres.

4.1. Om samarbeidet

Kriminalomsorgen har hovedansvaret for løslatelsesprosessen og skal gjennom samarbeid med andre offentlige etater legge til rette for koordinering av tjenester, og fremme innsatte/domfeltes deltagelse i samfunnet. I det lokale samarbeidet mellom kriminalomsorgen og NAV er det viktig å finne fram til hensiktsmessige løsninger for et samordnet tilbakeføringsløp for den enkelte innsatte/domfelte. I dette arbeidet er det NAV-kontoret den innsatte/domfelte tilhører ved løslatelse som er den sentrale samarbeidspartner for kriminalomsorgen. De bør derfor kobles på så tidlig som mulig når den innsatte/domfelte skal planlegge løslatelse. Hvilket NAV-kontor den innsatte/domfelte tilhører kan være avhengig av tilhørighet før innsettelse, og om den innsatte/domfelte skal motta statlige eller kommunale tjenester. Dette er nærmere forklart i kapittel 4.3.

Samarbeidet mellom NAV og kriminalomsorgen skal bidra til en samordnet innsats overfor den enkelte innsatte/domfelte. Samarbeid med andre etater vil også kunne være nødvendig, særlig med tanke på helse, utdanning og bolig. Når det er behov for bistand fra flere tjenester er Individuell plan et godt verktøy som kan være med på å sikre kontinuitet og oversikt i oppfølging og tiltak. NAV har et selvstendig ansvar for å tilby Individuell plan der det kan være aktuelt. Innsatte kan også søke selv.

For beskrivelse av andre oppgaver og roller i tilbakeføringsarbeidet, se også Tilbakeføring.no.

4.2. Om kriminalomsorgen sitt ansvar og oppgaver

Kriminalomsorgen har ansvar for gjennomføring av ulike straffereaksjoner etter straffeloven og ulike straffegjennomføringsformer etter straffegjennomføringsloven.¹

Kriminalomsorgen har ansvar for at straffegjennomføringen tilrettelegges best mulig for den enkelte. Ingen skal gjennomføre straff på et høyere sikkerhetsnivå enn det som er sikkerhetsmessig nødvendig, og i den grad det er mulig og sikkerhetsmessig forsvarlig, skal straffen tilpasses og ta hensyn til domfeltes individuelle behov, jf. strgf. § 3 fjerde ledd. Dette kalles progresjon. Progresjon innebærer at det skal iverksettes tiltak for å fremme domfeltes innlemmelse og aktiv deltagelse i samfunnet, blant annet ved å legge til rette for en gradvis overgang fra fengsel til full frihet.

Mye av arbeidet i kriminalomsorgen tar sikte på å legge til rette for domfeltes løslatelse og tilbakeføring til samfunnet etter endt soning. Dette kalles tilbakeføringsarbeid. Tilbakeføringsarbeid er begrepet som beskriver rammene for arbeidet kriminalomsorgen gjør sammen med andre etater, for å sikre innsatte/domfelte tilgang på de ytelser og tjenester de har behov for under og etter straffegjennomføring. Det er den systematiske kombinasjonen av endringsarbeid, progresjon og forvaltningssamarbeid som kriminalomsorgen koordinerer for den enkelte innsatte/domfelte med den hensikt å forebygge ny kriminalitet etter gjennomført straff.

Mer informasjon om ulike straffereaksjoner, straffegjennomføringsformer og ulike sikkerhetsnivå finnes på Tilbakeføring.no.

¹ Se nærmere om de ulike straffereaksjonsformene og straffegjennomføringsformene i vedlegg 1.

Spesielt om varetekt

Påtalemyndigheten kan be domstolen beslutte innsettelse i varetekt. Varetekt ilegges av domstolene ved kjennelse. Vilkåret er at det er skjellig grunn til mistanke for straffbar handling som kan medføre fengsel i mer enn 6 måneder. I tillegg må det være fare for unndragelse, fare for bevisforspillelse, sterk fare for nye straffbare handlinger eller at vedkommende selv ber om varetekt, jf. straffeprosessloven § 171.

Varetekt er et tett samarbeid mellom politi og kriminalomsorg. Ved varetekt er vedkommende innsatt i fengsel i påvente av ytterligere etterforskning eller gjennomføring av straffesaken. Samarbeidet innebærer at kriminalomsorgen står for drift av fengsel, ivaretagelse av den innsatte og bistand i det nødvendige tverrfaglige arbeidet. Politiet treffer beslutninger om overføringer, tidspunkt for løslatelse, ulike restriksjoner og begrensninger under fengslingen.

Spesielt om mindreårige

Straffegjennomføringsloven har særregler for mindreårige innsatte (innsatte under 18 år) jf. strgfjl. § 10 a med tilhørende retningslinjer om straffegjennomføring for mindreårige innsatte og domfelte. Når personer under 18 år innsettes i fengsel, skal oppholdet tilrettelegges til deres behov. I praksis vil dette innebære at mindreårige innsatte skal være i en Ungdomsenhet der bemanning og oppfølgingen er tilpasset dem. Likevel må mindreårige av ulike årsaker noen ganger innsettes i ordinært fengsel. Kriminalomsorgen skal i alle handlinger og avgjørelser som berører mindreårige innsatte vurdere hensynet til barnets beste, jf. forskrift om straffegjennomføring § 3-1b første ledd. Hensynet til barnets beste er et grunnleggende hensyn og det skal fremkomme hvilken vekt hensynet til barnets beste er tillagt. Hensynet til barnets beste vil imidlertid være en del av en helhetsvurdering og dermed ikke det eneste hensynet som skal vektlegges. Eksempelvis vil hensynet til å ivareta sikkerheten alltid måtte vurderes. Særreglene for mindreårige innsatte innebærer at kriminalomsorgen i større grad har adgang til å vurdere tiltak for progresjon og tilbakeføring, sammenlignet med de ordinære bestemmelsene som gjelder øvrige innsatte. Det er likevel et grunnvilkår at tiltakene må vurderes som sikkerhetsmessig forsvarlig.

4.3. Om NAV sitt ansvar og oppgaver

Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV) består av Arbeids- og velferdsetaten (statlig del) og de kommunale tjenestene som inngår i NAV-kontoret.

4.3.1. NAV-kontoret

NAV-kontoret er et partnerskap mellom stat og kommune, og det er etablert NAV-kontor som dekker alle landets kommuner.

Det er det NAV-kontoret den innsatte tilhører som har hovedansvaret for de tjenestene den innsatte/domfelte mottar, uavhengig av hvor fengselet ligger.

NAV-kontoret skal ivareta den enkeltes helhetlige behov for hjelp, og tilby en individuelt tilpasset oppfølging med de tjenester, tiltak og virkemidler kontoret rår over. Det innebærer blant annet å identifisere bistandsbehovet til den enkelte. Hvis en person som søker tjenester fra NAV-kontoret har barn, skal barnas behov vurderes og ivaretas særskilt.

De kommunale tjenestene som er regulert i sosialtjenesteloven er behovsbaserte rettigheter. Dette betyr at loven i stor grad gir rom for bruk av faglig skjønn for å finne frem til fleksible løsninger som er tilpasset behovene til den enkelte. Hovedprinsippet for behandling av søknader er derfor at det må foretas individuelle vurderinger basert på opplysninger fra kartlegging.

Personen må søke for å få vurdert behovet sitt, men det er ingen krav til hvordan søknaden skal fremmes. Det betyr at en muntlig søknad er like gyldig som en skriftlig, og det er ikke nødvendig å bruke egne skjemaer til søknaden. En søknad skal vurderes individuelt og konkret ut fra den enkeltes behov på søknadstidspunktet².

Den kommunale delen av NAV-kontoret skal som et minimum ivareta tjenestene som er regulert i sosialtjenesteloven. Disse kalles minimumsløsningen, og omfatter de fem individuelle tjenestene:

- opplysning, råd og veiledning
- økonomisk stønad
- midlertidig botilbud
- individuell plan
- kvalifiseringsprogram med tilhørende ytelser

Hver enkelt kommune kan velge at også andre kommunale tjenester skal inngå i NAV-kontoret. Dette varierer fra kommune til kommune, og omtales ikke denne veilederen.

Hvordan finne riktig NAV-kontor

Den statlige og den kommunale delen av NAV-kontoret fordeler sakene sine på ulike måter. Det kan derfor skje at innsatte/domfelte får to ulike NAV-kontor å forholde seg til.

Statlig del av NAV fordeler saker automatisk etter folkeregistrert adresse. Det er mulig å endre dette manuelt hvis oppfølgingen skal skje i et annet NAV-kontor.

For de innsatte/domfelte som trenger sosiale tjenester er det regulert i sosialtjenesteloven hvem som er ansvarlig kommune/NAV-kontor. Utgangspunktet for kommunens ansvar er normalt at NAV-kontoret skal gi tjenester etter loven til alle som oppholder seg i kommunen. Når en person oppholder seg i institusjon eller bolig med heldøgns omsorgstjeneste, herunder fengsel, gjøres det unntak fra denne regelen. Da er det NAV-kontoret i oppholdskommunen forut for inntaket som skal yte tjenestene.

Oppholdskommunens ansvar gjelder også tjenester før utskrivning/løslatelse fra fengsel i forbindelse med utskrivning og etablering.

NAV-kontoret skal bidra til å sikre en god overgang fra institusjon, herunder fengsel, til livet utenfor for den enkelte som trenger det. Ansvarer gjelder selv om personen som utskrives skal etablere seg i en annen kommune.

For en utenlandsk borger som er pågrepet og fengslet i Norge uten å ha tilknytning til landet, er det kommunen der personen ble arrestert som har ansvaret for å yte tjenester til personen under fengselsoppholdet.

Ansvarlig kommune for en utenlandsk borger som er pågrepet i utlandet og brakt til Norge for fengsling, er den kommunen der utlendingen ble ført inn i landet. Tilsvarende gjelder også for norske borgere arrestert i utlandet.

4.3.2. NAV kontaktsenter

NAV kontaktsenter gir generell informasjon og veiledning om regelverk, søknad og dokumentasjon for innsatte og domfelte, på lik linje med andre borgere. Ved behov settes bruker i kontakt med ansvarlig NAV-kontor.

² Se Veileder om økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven her; [Tolkning av sosialtjenesteloven - nav.no](#)

4.3.3. NAV-veileder i fengsel

NAV-veileder i fengsel representerer arbeids- og velferdsetaten som er den statlige delen av NAV. Rollen er opprettet for å bidra til, styrke og videreutvikle samarbeidet mellom kriminalomsorgen og NAV. NAV-veileder i fengsel skal bidra til økt tilgjengelighet til NAV sine tjenester for innsatte og domfelte, og kan være bindeledd mellom den innsatte og tilhørende NAV-kontor. Rollen skal ikke erstatte den direkte dialogen med NAV- kontoret.

NAV-veileder bør veilede og motivere innsatte som har behov for det, om muligheter for arbeid, arbeidsrettede tiltak eller utdanning etter endt straffegjennomføring.

Dersom den innsatte har behov for det, skal NAV-veileder i fengsel gi generell informasjon om hvilke rettigheter og plikter den innsatte har som mottakere av NAV sine ytelser. Dette kan for eksempel være sykepenger, dagpenger eller arbeidsavklaringspenger. Veileder skal også informere om de individuelle tjenestene som er regulert i sosialtjenesteloven og hvordan man kan søke. Rollen som NAV-veileder i fengsel er ikke gitt myndighet til å gjøre individuelle vurderinger av om innsatte fyller vilkår for ytelser.

NAV-veileder i fengsel bør, i samarbeid med NAV- kontoret den innsatte tilhører, bidra i tilbakeføringsarbeidet ved for eksempel å vurdere arbeidsevne, og kartlegge behov for arbeidsrettet bistand fra NAV ved løslatelsen.

NAV- veileder bør følge opp innsatte som deltar i arbeidsrettede tiltak i fengselet, slik at den arbeidsrettede oppfølgingen fortsetter når personen skal løslates.

4.3.4. Tjenester, ytelser og tiltak fra NAV

Det er den enkeltes behov som er utgangspunkt for hvilken hjelp som skal og kan gis. For personer som er under straffegjennomføring i fengsel, er det følgende tjenester og ytelser som er mest aktuelle:

Behovs- og arbeidsevnevurdering

Alle som henvender seg til kontoret, og som ønsker eller trenger bistand for å komme i arbeid, har rett til å få vurdert sitt bistandsbehov, jf. NAV-loven § 14 a første ledd.

Behovs- og arbeidsevnevurderingen innebærer en systematisk vurdering av personens ressurser og bistandsbehov rettet mot arbeid, og en vurdering av muligheter i arbeidsmarkedet. Det er behovs- og arbeidsevnevurderingen, og utfallet av denne vurderingen, som er styrende for den bistanden NAV-kontoret gir den enkelte.

Arbeidsmarkedstiltak

Hvis utfallet av behovs- og arbeidsevnevurderingen er at personen har behov for bistand, kan det være aktuelt med arbeidsmarkedstiltak. Følgende arbeidsmarkedstiltak er regulert i tiltaksforskriften: avklaring, arbeidstrening, oppfølging, opplæring, mentor, funksjonsassistanse i arbeidslivet, bedriftsintern opplæring, lønnstilskudd, inkluderingstilskudd, arbeidsforberedende trening, arbeidsrettet rehabilitering og varig tilrettelagt arbeid.

Personer som deltar på tiltakene avklaring, arbeidstrening, oppfølging, opplæring, arbeidsrettet rehabilitering og arbeidsforberedende trening har rett til tiltakspenger, jf. tiltakspengeforskriften § 2.

For å få innvilget et arbeidsmarkedstiltak, og ev. tiltakspenger, må NAV ha vurdert at tiltaket er nødvendig og hensiktsmessig for å komme i arbeid. Det er videre en forutsetning at man faktisk kan delta på tiltaket. Hvis straffegjennomføringen medfører at personen ikke kan være i tiltak, så vil

vedkommende ikke få innvilget arbeidsmarkedstiltak. Mer informasjon om arbeidsmarkedstiltak finnes i tiltaksforskriften.

Individuell plan

Personer som har behov for langvarige og koordinerte tjenester har rett til individuell plan jf. NAV-loven § 15 og sosialtjenesteloven § 28. Planen skal bidra til å sikre et helhetlig, koordinert og individuelt tilpasset tjenestetilbud, og kan være et godt verktøy for samarbeid. En individuell plan er basert på prinsippet om brukermedvirkning og skal utarbeides i samarbeid med den som mottar tjenester.

Personer som er under straffegjennomføring i fengsel har rett til individuell plan på lik linje med befolkningen ellers. Hvis personen for eksempel ikke klarer å ivareta sine - interesser på boligmarkedet, bør bolig og nødvendige tjenester for å sikre en stabil bosituasjon være en del av individuell plan. Mer informasjon om individuell plan finner du på [helsenorge.no](https://www.helsenorge.no)³.

Sosiale tjenester

Personer som er under straffegjennomføring kan ha behov for bistand med økonomiske problemer, økonomisk stønad, oppstart av kvalifiseringsprogram eller andre tjenester som er regulert i sosialtjenesteloven. De sosiale tjenestene skal bidra til å forebygge sosiale problemer og er viktige tjenester for innsatte og domfelte som har sammensatte levekårsutfordringer.

Spesielt om ungdomsgarantien

Et av NAV sine viktigste samfunnsoppdrag er å motvirke at unge faller utenfor samfunnet, og hjelpe flere unge med å få et stabilt fotfeste i arbeidslivet. Ungdomsgarantien i NAV skal sikre god og tett oppfølging av unge mellom 16 og 30 år som trenger hjelp til å fullføre utdanningen og komme i arbeid. Alle unge i målgruppen skal få tilbud om en fast kontaktperson i NAV, som skal gi regelmessig oppfølging og blant annet tilby veiledning om utdanningsmuligheter og muligheter i arbeidsmarkedet. Kontaktpersonen kan også bidra med å koordinere bistand fra ulike aktører og hjelpeinstanser for unge med sammensatte behov.

5. Ved innsettelse i fengsel

I den første fasen av fengselsoppholdet har innsatte behov for informasjon om livet i fengsel, inkludert rutiner, aktiviteter og hvilke tjenester som tilbys i fengselet. Ofte vil det være behov for å avhjelpe innsattes akutte behov. Dette kan for eksempel være å informere pårørende, egne barn, arbeidsgiver, huseier, skole og å kansellere avtaler. I tillegg må innsatte få bistand til å betale regninger og få tilgang til eiendeler de trenger som for eksempel medisiner, hjelpemidler, klær og lignende.

5.1. Kriminalomsorgen sitt ansvar ved innsettelse

Ved innsettelse har kriminalomsorgen ansvar for å avdekke behov for kontakt og legge til rette for et samarbeid med NAV. Videre har kriminalomsorgen ansvar for:

- Innkomstamtale
- Varsle NAV dersom det avdekkes at innsatte mottatt ytelse og/eller tjenester fra NAV på innsettelsestidspunktet
- Gi innsatte råd og veiledning om tjenester og aktiviteter som tilbys i det aktuelle fengsel

³ <https://www.helsenorge.no/rettigheter/individuell-plan/>

- Tilby behovs- og ressurskartlegging (BRIK) til alle domfelte. Avklare den innsattes behov knyttet til bolig, utdanning, arbeid, helsehjelp, hjelp til å ordne sin økonomi og andre tiltak som har betydning for tilbakeføring til samfunnet
- Innhente nødvendige samtykker til samarbeid og utveksling av opplysninger
- Kartlegge innsattes behov for kontakt med NAV snarest mulig etter innsettelse og opprette kontakt med den innsattes NAV- kontor ved behov.
- Informere den innsatte om at de kan ha rett til tjenester, ytelser eller stønad fra NAV. Det kan for eksempel være behov for opplysning, råd og veiledning rundt hvordan man skal håndtere økonomiske forpliktelser og gjeld under soningen.
- Opprette kontakt med den innsattes NAV-kontor slik at NAV kan vurdere om den innsatte har rett til hjelp.
- Opprette kontakt med NAV-veileder i fengsel dersom den innsatte har behov for det
- Med utgangspunkt i kartleggingen, tilby aktiviteter og planlegge oppfølging og progresjon
- Sende melding til NAV (institusjonsmelding) og informere innsatte om dette.

5.2. NAV sitt ansvar ved innsettelse

Ved innsettelse har NAV ansvar for å samarbeide med kriminalomsorgen for å sikre at innsatte får tilgang på de velferdsytelsene og tjenestene de har krav på. Videre har NAV ansvar for å:

- Informere og veilede om hvordan den innsatte kan søke om tjenester og ytelser personen har behov for, samt informere om hvilke opplysninger NAV som hovedregel trenger for å kunne vurdere søknaden. Som en del av veiledningen bør bidragspliktige informeres om muligheten til å søke endring i barnebidrag. Dersom personen ønsker, og har behov for det, bør NAV allerede ved innsettelsen vurdere om personen trenger oppfølging under fengselsoppholdet, og ved behov lage en oppfølgingsplan for å sikre kontinuitet og forutsigbarhet i kontakten med NAV-kontoret.
- NAV-kontoret bør vurdere hvordan fengselsoppholdet påvirker oppfølgingen, for eksempel i AAP, kvalifiseringsprogram og individuell plan, og vurdere om fengselsoppholdet har betydning for gjennomføring av aktivitetsplan eller arbeidsmarkedstiltak.
- Vurdere om fengselsoppholdet har betydning for utbetaling av ytelser på bakgrunn av melding om innsettelse i fengsel fra kriminalomsorgen. Stanse ytelser den innsatte ikke har rett til under innsettelsen. Legge til rette for at innsatte som ikke kan søke digitalt får levert søknad på papir.

5.2.1. Særlig om NAV sitt ansvar knyttet til sosiale tjenester

Når personen er innsatt i fengsel kan det være behov for bistand fra de kommunale tjenestene i NAV-kontoret for å legge til rette slik at personen får ivaretatt sine behov og forpliktelser. Det kan for eksempel være behov for økonomisk stønad til nødvendige klær, flyttekostnader, beholde bolig eller sikre oppbevaring av innbo og personlige eiendeler under fengselsoppholdet.

Det kan være aktuelt å gi opplysning, råd og veiledning om økonomi, eller råd om håndtering av ulike avtaler som for eksempel husleie, strøm og telefon. Dersom den innsatte ikke kan ivareta det selv, kan NAV-kontoret etter samtykke bistå personen med å informere andre instanser/aktører som trenger å vite om straffegjennomføringen. Dette kan være arbeidsgiver, andre kommunale tjenester e.l.

Personer som ikke har møtt til straffegjennomføring, og som søker økonomisk sosialhjelp, kan etter en konkret og individuell vurdering ha rett på sosialhjelp. Dersom personen selv opplyser at hen skulle

gjennomført straff, eller NAV-kontoret finner ut av dette underveis i kartleggingen, må NAV-kontoret gi personen råd og veiledning om å ta kontakt med politiet.

Personer som har unnveket fra straffegjennomføring eller varetekt, har ikke krav på økonomisk stønad. NAV-kontoret må også her vurdere hjelpebehovet når personen søker sosialhjelp, men NAV-kontoret må være oppmerksom på å ikke bidra til unnvikelsen.

5.3. NAV-veileders ansvar ved innsettelse i fengsel

Planlegging av løslatelse skal starte tidlig. Når den domfelte gjennomfører en kortere straff, og har behov for oppfølging ved løslatelse, bør NAV-kontoret planlegge dette allerede ved innsettelse. NAV-veileder i fengsel kan bidra i planlegging av den arbeidsrettede oppfølgingen.

5.4. Viktig samarbeid mellom tjenestene ved innsettelse

Ved innsettelse er det viktig at kriminalomsorgen og NAV etablerer et samarbeid tidlig. Følgende må vurderes:

- Dersom personen som ankommer fengsel har mottatt tjenester eller ytelser fra andre offentlige etater før innsettelse, er det viktig at kriminalomsorgen legger til rette for at innsatte får anledning til å varsle de aktuelle tjenestene om innsettelsen slik at tjenestene/ytelsene kan avsluttes eller settes på vent
- Dersom kriminalomsorgen skal varsle andre offentlige etater om innsettelse, må det innhentes samtykke til å utveksle aktuell informasjon. Dette gjelder ikke institusjonsmelding.
- Når en innsettelse er planlagt og den domfelte ønsker det, kan NAV kontakte kriminalomsorgen i forkant av innsettelse for å planlegge straffegjennomføringen slik at den i best mulig grad er tilpasset den domfeltes behov.

6. Under varetekt og straffegjennomføring i fengsel

Under straffegjennomføring er målsettingen å sette i verk tiltak som kan møte den innsattes behov og bidra til en lovlydig livsførsel etter løslatelse jf. strgfjfl. § 41. Dette kan for eksempel være oppfølging og ivaretagelse av sosiale behov, økonomi/gjeld, helse og bolig. I tillegg bør det legges til rette for deltagelse i arbeid og aktivitet bl.a. gjennom å kartlegge behov for arbeidskvalifiserende kurs, skole/utdanning m.m.

Ved lengre varetektsinnsettelser skal det legges til rette for å forbygge skadelige virkninger som følge av varetektsfengslingen. Innsatte har så langt det er praktisk mulig adgang til å delta i arbeid, opplæring, program eller andre tiltak, jf. strgfjfl. § 49.

6.1. Kriminalomsorgens ansvar under varetekt og straffegjennomføring i fengsel

Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte har tilgang på de tjenester og ytelser de har krav på under varetekt og straffegjennomføring i fengsel, og bistå den innsatte i tilbakeføringsarbeidet. Under varetekt og gjennomføring av straff har kriminalomsorgen blant annet ansvar for å:

- følge opp kartlegging av behov og ressurser hos domfelte (BRİK)
- utarbeide plan for oppfølging og progresjon (POP)
- ta initiativ til, og gjennomføre tverrfaglige møter for å sikre mulighet for progresjon og planlegge løslatelse og straffegjennomføring i samfunnet

- legge til rette for, og delta på, ansvarsgruppemøter
- å drive motiverings- og endringsarbeid
- samarbeide med NAV om aktivisering og kvalifisering, arbeidsdrift og skole
- bistå innsatte med å skaffe bolig og tjenester i bolig hvis det er behov for det
- bistå innsatte med å søke hjemkommunen om aktuelle tjenester etter lov om sosiale tjenester.

6.2. NAV sitt ansvar under varetekt og straffegjennomføring i fengsel

Under varetekt og straffegjennomføring i fengsel skal NAV samarbeide med kriminalomsorgen der det er nødvendig for å sikre at innsatte får tilgang på de arbeids- og velferdsytelsene og tjenestene de har krav på. NAV har ansvar for å:

- informere kriminalomsorgen og den innsatte om aktuelle tjenester og ytelser fra NAV dersom den innsattes behov tilsier det. Det kan for eksempel være aktuelt å informere om kvalifiseringsprogram og arbeidsrettede tiltak.
- informere og veilede om hvordan den innsatte kan søke om konkrete tjenester, ytelser eller tiltak fra NAV, samt informere om hvilke opplysninger NAV som hovedregel trenger for å kunne vurdere søknaden. Det er her viktig å informere om at noen tjenester, ytelser og tiltak fra NAV kan innebære plikter som ikke lar seg kombinere med frihetsberøvelse.
- legge til rette for at innsatte som ikke kan søke digitalt får levert søknad på papir
- gi opplysning, råd og veiledning etter behov, herunder informere om muligheten til å søke om endring av barnebidrag
- gjennomføre behovs og/eller arbeidsevnevurdering når den innsatte har behov for arbeidsrettet oppfølging fra NAV
- vurdere rett til arbeidsrettede tiltak, opplæring m.m. og behandle søknader.
- delta i tverrfaglige møter
- delta i ansvarsgrupper
- iverksette og/eller bidra inn i individuell plan hvis den innsatte trenger og ønsker det.

6.2.1. Særlig om NAV sitt ansvar knyttet til sosiale tjenester

Den innsatte kan ha behov for kommunale tjenester etter sosialtjenesteloven under straffegjennomføringen. Det kan være behov for opplysning, råd og veiledning for å løse eller forebygge sosiale problemer på flere områder, som for eksempel økonomi eller bolig ved løslatelsen. Se mer om dette i pkt. 7.2. Gjeldsrådgivning er en del av tjenesten. Opplysning, råd og veiledning, og skal gis til den enkelte innsatte som har behov for det. NAV-kontoret må finne gode løsninger på hvordan tjenesten skal gis til innsatte i fengsel, det kan være ved fysisk møte i fengselet, digitale møter eller på telefon. Tjenesten skal tilpasses den enkeltes behov.

Innsatte i fengsel kan få innvilget kvalifiseringsprogram hvis oppholdet i fengsel er av kortere varighet enn seks måneder, eller det er seks måneder eller mindre igjen til innsatte løslates. For personer som har rett til kvalifiseringsprogram kan tilrettelegging av programmet skje mens personen oppholder seg i fengselet, slik at det kan iverksettes ved løslatelse. Tilretteleggingen kan innebære førstegangssamtale, gjennomføring av arbeidsevnevurdering, utforming av programinnholdet og utarbeidelse av individuell plan.

For eksempel kan det være avgjørende for en innsatt i fengsel å få tett oppfølging og være i aktivitet fra løslatelsestidspunktet, slik at en unngår løslatelse til passivitet og ventetid.

Ved gjennomføring av straff kan det være behov for økonomisk stønad for eksempel i forbindelse med samvær med barn, utgifter til permisjoner (for eksempel reise og bosted) og kjøp av klær. Selv om den innsatte mottar kost og losji fra kriminalomsorgen under straffegjennomføring i fengsel kan det være behov for ekstra ytelse etter sosialtjenesteloven. Dette gjelder også ved straffegjennomføring i overgangsbolig. For å ivareta god progresjon i straffegjennomføringen er det særlig viktig for NAV å være oppmerksom på ulike forhold som er nødvendig for å skape sosial og økonomisk trygghet, men også forhold som fremmer overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet.

6.2.2. Særlig om personer uten lovlig opphold

En person som ikke har lovlig opphold i Norge, men som er under straffegjennomføring, har ikke mulighet til å reise fra landet, og har rett til nødvendige tjenester under straffegjennomføring. Personen har rett til nødvendige tjenester til det blir praktisk mulig å forlate landet. Hjelpet behovet i slike situasjoner, herunder varigheten av hjelpen, må kartlegges og vurderes konkret i hvert enkelt tilfelle.

6.3. NAV-veileder i fengsel sitt ansvar under varetekt og straffegjennomføring i fengsel

NAV veileder i fengsel skal bidra til å bedre kontakten mellom den innsatte/domfelte og det enkelte NAV kontor. Dette kan for eksempel ivaretas ved å avklare hvem som er ansvarlig NAV- enhet og formidle riktig kontaktinformasjon til denne. Dersom det gjelder henvendelser om sykepenger, dagpenger eller arbeidsavklaringspenger kan NAV-veileder i fengsel bistå med digital melding til NAV kontoret og/eller til en konkret NAV-veileder på ansvarlig kontor. I tillegg har NAV veileder i fengsel ansvar for:

- å samarbeide med kriminalomsorgens ansatte og andre importerte tjenester ved behov
- å informere innsatte som trenger det om generelle rettigheter og plikter de har som mottakere av NAV sine ytelser, for eksempel sykepenger, dagpenger eller arbeidsavklaringspenger
- ut fra innsattes konkrete behov informere kriminalomsorgen og den innsatte om aktuelle tjenester og ytelser fra NAV, hvordan man søker og hvilke opplysninger NAV som hovedregel trenger for å kunne behandle søknader. Det kan for eksempel være aktuelt å informere om kvalifiseringsprogram og arbeidsrettede tiltak.
- å gjennomføre behovs og/eller arbeidsevnevurdering etter NAV lovens §14a der det er behov for det, eller bistå NAV- kontoret i å få gjennomført disse vurderingene.
- å bidra i tilbakeføringsarbeidet ved å delta i tverrfaglige møter og ansvarsgruppemøter ved behov eller etter avtale med innsattes NAV- kontor.

6.4. Viktig samarbeid mellom tjenestene under varetekt og straffegjennomføring i fengsel

Kriminalomsorgen og NAV skal i samarbeid legge til rette for at innsatte og domfelte får mulighet til å ivareta sine interesser under straffegjennomføring. Dette kan gjøres ved blant annet å:

- sørge for at innsatte får tilgang på informasjon som er nødvendig fra begge etater. Dette kan for eksempel omhandle muligheter for progresjon i straffegjennomføringen, endringer i tilbud og tiltak, samt når det oppstår behov for å endre planer.

- legge til rette for at innsatte kan kontakte sitt lokale NAV- kontor ved behov. I dette ligger det at det bør gis den bistanden som er nødvendig slik at innsatte kan opprette kontakt, enten skriftlig, per telefon eller digitalt.
- undersøke om det er behov for å avtale og legge til rette for møter. Det kan være store geografiske avstander mellom hjemkommune og fengsel, disse møtene bør derfor kunne gjennomføres både fysisk og digitalt.

7. Ved løslatelse eller overføring til straffegjennomføring i samfunn

Kriminalomsorgen skal samarbeide med NAV om en planlagt og godt koordinert løslatelse jf. strgfjl. §§ 4 og 42. Forberedelse av løslatelsen bør starte så tidlig som mulig og senest 6 måneder før 2/3-tid av dommen er gjennomført. Ved kortere dommer skal forberedelser til løslatelse påbegynnes så snart som mulig etter innsettelse jf. retningslinjene til strgfjl. § 42 punkt 42.2.2.1. Dersom mulig, skal det legges til rette for overføring til straffegjennomføring i samfunnet så snart som mulig.

Forberedelsene til overføring til lavere sikkerhetsnivå og straffegjennomføring i samfunnet og løslatelse må skje i nært samarbeid med NAV. Kriminalomsorgens ansatte skal bistå samarbeidende etater i deres arbeid med å forberede overføring til lavere sikkerhetsnivå, straffegjennomføring i samfunn eller løslatelse jf. retningslinjene til strgfjl. § 42 punkt 42.1.

7.1. Kriminalomsorgens ansvar ved løslatelse eller overføring til straffegjennomføring i samfunn

Ved løslatelse eller overføring til straffegjennomføring i samfunn skal kriminalomsorgen bistå den innsatte i tilbakeføringsarbeidet, koordinere samarbeidet mellom ulike offentlige etater og slik legge til rett for innsattes innlemmelse og aktiv deltagelse i samfunnet etter gjennomført straff. Dette innebære blant annet:

- å kartlegge innsatte/ domfeltes behov for kontakt med NAV ved løslatelse
- å innhente samtykke til samarbeid med NAV
- å sikre overføring av nødvendig informasjon til den innsatte/ domfeltes NAV- kontor, samt delta i arbeid med Individuell plan
- samarbeide med NAV-veileder i fengsel og innsatte/ domfeltes NAV- kontor om en planlagt og godt koordinert løslatelse/overføring
- bistå den innsatte/ domfelte med å søke om aktuelle tjenester fra NAV, herunder stønad til livsopphold etter sosialtjenesteloven i påvente av andre livsoppholdsytelser fra NAV
- sørge for å formidle dato for mulig løslatelse og endt tid så tidlig som mulig til NAV- kontoret som skal følge opp ved løslatelsen/overføringen
- legge til rette for nødvendige utganger til forberedelse av løslatelse/overføring, for eksempel i forbindelse med boligsosiale formål.

Varetektsinnsatte skal løslates uten opphold når retten eller påtalemyndigheten har gitt ordre om det. Kriminalomsorgen skal i den grad det er mulig bistå innsatte med kontaklinformasjon til aktuelle offentlige etater.

7.2. NAV sitt ansvar ved løslatelse eller overføring til straffegjennomføring i samfunnet

NAV har ansvar for å samarbeide med kriminalomsorgen for å sikre at innsatte og domfelte får tilgang på de arbeids- og velferdsytelsene og tjenestene de har krav på i det de løslates. Planleggingen bør forebygge glippsoner, starte tidlig og ta sikte på at de kan iverksettes på løslatelsestidspunktet.

NAV har i tillegg ansvar for:

- ut fra innsatte/domfeltes konkrete behov informere kriminalomsorgen og den innsatte/domfelte om aktuelle tjenester og ytelser fra NAV, hvordan man søker og hvilke opplysninger NAV som hovedregel trenger for å kunne behandle søknader. Det kan for eksempel være aktuelt å informere om kvalifiseringsprogram og arbeidsrettede tiltak.
- Legge til rette for at innsatte/domfelte som ikke kan søke digitalt får levert søknad på papir
- gjennomføre behovs og/eller arbeidsevnevurdering når den innsatte/domfelte ønsker arbeidsrettet oppfølging fra NAV
- vurdere rett til ulike tiltak og behandle søknader
- opprette/bidra i individuell plan når den innsatte/domfelte trenger og ønsker det.

Særlig om NAV sitt ansvar knyttet til sosiale tjenester

Det kan i noen tilfeller ta tid før personen får satt i gang ytelser eller lønn etter løslatelse. I disse tilfellene kan det være behov for økonomisk sosialhjelp frem til andre ytelser kan realiseres. Det er særlig viktig at søknader om livsopphold, depositum, husleie og etablering behandles så raskt som mulig for å sikre en forutsigbar situasjon for personen ved løslatelsen. Det kan også være andre behov som er viktig å ivareta raskt, for eksempel medisiner, reiseutgifter og samvær med barn. Dette skal alltid vurderes konkret og individuelt etter den enkeltes situasjon. Ved lengre straffegjennomføring vil det være ekstra viktig å kartlegge godt for å avdekke behov for sosiale tjenester.

NAV-kontoret bør samarbeide med den innsatte/domfelte, kommunen og kriminalomsorgen om fremskaffing av varig bolig. Dette kan for eksempel være ved å bidra til at innsatte/domfelte kan gå på visninger før løslatelsen, men også å vurdere å dekke husleie en tid før løslatelsen dersom det kan gi en mer forutsigbar situasjon for den som løslates.

Det er den enkelte kommune som har plikt til å gi vanskeligstilte individuelt tilpasset bistand til å finne egnet bolig. Den enkeltes behov er førende for hvilken bistand man kan få, og kommunen skal fatte vedtak på hvilken hjelp personen har rett på etter loven. Lov om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet og Lov om sosiale tjenester skal sammen styrke det boligsosiale arbeidet i kommunene. I tråd med dette er det essensielt at kommunen og NAV-kontoret samarbeider om å bistå den enkelte i å finne varig og egnet bosted.

Midlertidig botilbud skal kun unntaksvis benyttes ved løslatelse fra fengsel eller ved utskrivning fra institusjon. Når midlertidig botilbud benyttes, skal NAV-kontoret så vidt mulig umiddelbart iverksette tiltak for å sikre overgang til varig botilbud.

7.3. NAV veileder i fengsels ansvar ved løslatelse eller overføring til straffegjennomføring i samfunnet

Ved løslatelse eller overføring til straffegjennomføring i samfunnet har NAV veileder i fengsel ansvar for:

- at oppfølging som er gjort av NAV i fengsel er dokumentert i statlige systemer slik at NAV-kontoret den innsatte/domfelte tilhører har nødvendig informasjon
- å sammen med kontaktbetjent bidra til å koordinere bistanden den enkelte har behov for ved løslatelse
- ved behov opprette kontakt mellom det enkelte NAV-kontor og den innsatte, for eksempel ved å avklare ansvarlig NAV-enhet, og formidle kontaktinformasjon til denne. Dersom det gjelder henvendelser om oppfølging på sykepenger, dagpenger, tiltakspenger eller arbeidsavklaringspenger kan NAV-veileder i fengsel bistå med digital melding til aktuelt NAV-kontor og eventuelle forespørsler om timeavtale/møte.

7.4. Viktig samarbeid mellom tjenestene ved løslatelse eller overføring til straffegjennomføring i samfunnet

Kriminalomsorgen, aktuell kommune og NAV-kontor må samarbeide om den enkeltes individuelle behov for bistand for å unngå glippsoner i overgangen fra fengsel til samfunn. For innsatte/domfelte som har sammensatte utfordringer vil et helhetlig tjenestetilbud være avgjørende for at vedkommende kan få, og opprettholde, en stabil livssituasjon. Individuell plan kan da være et egnet verktøy.

Det er videre viktig å:

- sikre at NAV-kontoret i den kommunen som har ansvar, får nødvendig informasjon om tidspunkt for løslatelse
- ved behov sikre at den innsatte/domfelte har en timeavtale med NAV-kontoret i ansvarlig kommune umiddelbart etter løslatelse der det er nødvendig og ønskelig
- avklare med den innsatte/domfelte om det er søkt om nødvendige livsoppholdsytelser
- sørge for at innsatte og domfelte som trenger og ønsker det, får søkt om/opprettet individuell plan.

8. Ved straffegjennomføring i samfunn

En domfelt kan gjennomføre hele eller deler av straffen i samfunnet som vist i punkt 4.1. Ved straffegjennomføring i samfunnet får den domfelte oppfølging fra friomsorgskontoret eller fra Narkotikaprogram med domstolskontroll i den perioden straffen gjennomføres. Den domfelte har i straffegjennomføringsperioden tilgang på NAV sine tjenester på lik linje med andre. Straffegjennomføring i samfunn skal ikke være til hinder for at den domfelte kan delta i tiltak og få nødvendig oppfølging, tjenester og ytelser fra NAV.

8.1. Kriminalomsorgens ansvar ved straffegjennomføring i samfunn

Ved gjennomføring av straff i samfunnet skal kriminalomsorgen bistå domfelte og legge til rette for at domfelte mottar nødvendige ytelser, og får tilstrekkelig bistand og oppfølging fra aktuelle tjenester. Kriminalomsorgen har blant annet ansvar for å:

- gjennomføre behovs- og ressurskartlegging (BRIK)
- utarbeide plan for oppfølging og progresjon (POP)
- veiledning
- bistå domfelte i kontakt med andre offentlige etater
- bidra i ansvarsgruppemøter og individuell plan der det er utarbeidet.

8.2. NAV sitt ansvar ved straffegjennomføring i samfunn

Den domfelte kan delta i tiltak og få nødvendig oppfølging, tjenester og ytelser fra NAV under straffegjennomføring i samfunnet. Det er viktig at NAV i sin oppfølging tar hensyn til den domfeltes totale situasjon under straffegjennomføringen, som for eksempel at den domfeltes fleksibilitet til å ha ad-hoc møter kan være redusert grunnet forpliktelser under straffegjennomføring.

Under straffegjennomføring i samfunn har NAV ansvar for å:

- gi den enkelte fleksible og tilpassede tjenester
- bidra til å fremme overgang til arbeid og aktiv deltakelse i samfunnet
- sikre helhetlig og samordnet bruk av de ulike lovverkene i NAV
- ha oppmerksomhet på, og ta hensyn til, om det er forhold ved straffegjennomføringen som kan påvirke den domfeltes aktivitetsplan eller deltagelse i tiltak (f.eks. fleksibilitet for hurtige endringer i arbeidssted, tidsplaner m.m.)
- samarbeide med kriminalomsorgen om plan for gjennomføring av straff der det er nødvendig
- delta i ansvarsgruppemøter og vurdere individuell plan der personen har behov for, og ønsker det.

Særlig om sosiale tjenester ved straffegjennomføring i samfunnet

Ved straffegjennomføring i samfunnet har den domfelte samme rett til sosiale tjenester som andre innbyggere.

NAV-kontoret må foreta en konkret vurdering av om forutsetningene for deltakelse i kvalifiseringsprogram under straffegjennomføring er til stede i hvert enkelt tilfelle.

Straffegjennomføring i samfunnet skal i utgangspunktet være forenlig med deltakelse i kvalifiseringsprogram, men det kan kreve at den domfelte, kriminalomsorgen og NAV samarbeider om planer og innhold. Det kan for eksempel være viktig å være klar over at kvalifiseringsprogrammet skal ha et ukentlig program på 37.5 timer, slik at en gjennomføring av straff i frihet ikke kommer i konflikt med dette.

Man kan ikke gjennomføre samfunnsstrafftimer som en del av kvalifiseringsprogrammet.

Domfelte som gjennomfører eller skal gjennomføre samfunnsstraff kan likevel ha rett til kvalifiseringsprogram dersom straffen ikke går utover deltakelse i programmet. Innholdet i kvalifiseringsprogrammet skal tilpasses den enkeltes behov og skal bestå av tiltak som direkte forventes å styrke deltakers mulighet for overgang til arbeid etter endt program. Programmet kan også inneholde tiltak som kan være med på å støtte opp under og forberede overgangen til arbeid, som for eksempel aktiviteter som bedrer deltakers helse.

Gjennomføring av straff i eget hjem, eventuelt med elektronisk kontroll, og betinget dom eller prøveløslatelse, er ikke til hinder for deltagelse i kvalifiseringsprogram.

8.3. Viktig samarbeid mellom tjenestene ved straffegjennomføring i samfunnet

NAV og kriminalomsorgen skal samarbeide for å sikre at det legges planer for oppfølging og straffegjennomføring som samlet er gjennomførbare og som ikke står i konflikt med hverandre. Straffegjennomføring i samfunnet vil vanligvis ikke være til hinder for at den domfelte kan følge opp sine forpliktelser hos NAV, men det kan kreve at ulike planer og forpliktelser koordineres. Ved utarbeidelse av plan for oppfølging og progresjon, skal kriminalomsorgen planlegge i samarbeid med

NAV for å sikre at den domfelte kan ivareta sine forpliktelser knyttet til arbeids- og velferdstjenester fra NAV.

9. Spesielt om taushetsplikt, opplysningsrett- og plikt og samtykke

I tverrfaglig samarbeid er det viktig å holde fokus på taushetsplikten og hjelpe hverandre å ivareta den innsatte/domfeltes rettigheter også på dette området.⁴

9.1 Taushetsplikt

Taushetsplikt innebærer en plikt til å hindre at andre får kjennskap til opplysninger som er taushetsbelagte. Taushetsplikt innebærer en plikt til å tie om disse forhold, samt en aktiv plikt til å hindre andre i å få tilgang til taushetsbelagt informasjon. Brudd på taushetsplikt er belagt med straffansvar.

For å kunne dele opplysninger som er taushetsbelagte, må dette enten skje med samtykke eller med grunnlag i lov som gir adgang til å dele denne type opplysninger. For å sikre åpenhet og samarbeid bør det alltid undersøkes om delingen av informasjon bør skje med samtykke. Dette selv om opplysningene etter lov kan deles uten samtykke. Samtykket vil gi mulighet til å dele taushetsbelagt informasjon, så langt samtykket rekker. Det er viktig å være oppmerksom på at et samtykke kan trekkes tilbake når som helst.

Ansatte i kriminalomsorgen og NAV er underlagt taushetsplikt.

Dette betyr at enhver som er tilsatt i, eller utfører tjeneste eller arbeid for, kriminalomsorgen og NAV, er undergitt lovbestemt taushetsplikt etter forvaltningsloven § 13 flg., og de aktuelle særlovene med tilhørende regelverk.

9.2. Opplysningsrett

Selv om kriminalomsorgen og NAV har taushetsplikt, gir forvaltningsloven mulighet til å dele informasjon med andre forvaltningsorganer uten samtykke, for å ivareta offentlige interesser. Bestemmelsen gir ikke plikt til å dele informasjon, men en mulighet.

Etter forvaltningsloven § 13 b har kriminalomsorgen og NAV mulighet til å dele informasjon med andre forvaltningsorganer i bestemte tilfeller. Aktuelle eksempler er:

- forvaltningsloven § 13 b nr. 5 (gir andre forvaltningsorganer opplysninger om en persons forbindelse med organet og om avgjørelser som er truffet og ellers slike opplysninger som det er nødvendig å gi for å fremme avgiverorganets oppgaver etter lov, instruks eller oppnevningssgrunnlag)
- forvaltningsloven § 13 b nr. 6 (anmelder eller gir opplysninger om lovbrudd til påtalemyndighet eller vedkommende kontrollmyndighet. Kravet er at det er ønskelig av allmenne hensyn eller forfølgning av lovbruddet har naturlig sammenheng med kriminalomsorgens oppgaver)

⁴ Nærmere veiledning og informasjon kan finnes i Justis- og beredskapsdepartementets «Rettleiar til offentleglova» og veilederen «Taushetsplikt, opplysningsrett og opplysningsplikt i forvaltningen – en veileder».

- forvaltningsloven § 13 b nr. 7 (deler opplysningene med andre så langt det er nødvendig for å unngå fare for liv eller helse).

Opplysninger til kriminalomsorgen

Etter strgfjl. § 7 a andre ledd bokstav c kan kriminalomsorgen uten hinder av taushetsplikten innhente enkelte opplysninger fra helsepersonell i helse- og omsorgstjenesten:

- «opplysninger om innsattes barne- og familieforhold som er nødvendige for å ivareta hensynet til barnet og den øvrige familien under straffegjennomføring, ved permisjon, ved løslatelse og ved overføring til andre gjennomføringsformer enn fengsel med høyt sikkerhetsnivå»
- «opplysninger som er strengt nødvendige for å avverge fare for liv og helse for den innsatte selv, andre innsatte og tilsatte.»

NAV

Det er viktig å være oppmerksom på at ved behandling av saker om tildeling av sosiale tjenester, er det gitt særlige regler for taushetsplikt som går foran og er strengere enn reglene i forvaltningsloven.

Partnerskapet mellom kommune og stat i NAV-kontoret består i utgangspunktet av to adskilte forvaltningsorgan som har ulike bestemmelser om taushetsplikt. Taushetsplikt for ansatte som utfører tjeneste eller arbeid for Arbeids- og velferdsetaten (statlige del NAV), er regulert i NAV-loven § 7. Taushetsplikt for ansatte som utfører tjeneste eller arbeid for kommunen etter sosialtjenesteloven, er regulert i sosialtjenesteloven § 44. Bestemmelsene sier at enhver som utfører tjeneste eller arbeid for Arbeids- og velferdsetaten/kommunen etter hhv NAV-loven og sosialtjenesteloven, har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13 til 13 e og 13 g.

9.3 Opplysningsplikt

I noen tilfeller får ansatte kjennskap til opplysninger som vi plikter å bringe videre. Dette er nærmere omtalt i det følgende.

9.3.1. Plikt til å melde fra til barneverntjenesten gjelder både kriminalomsorgen og NAV

Enhver som gjør tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, skal uten hinder av taushetsplikt melde fra til barneverntjenesten uten ugrunnet opphold når det er grunn til å tro at:

- et barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller utsatt for annen alvorlig omsorgssvikt
- at et barn har en livstruende eller annen alvorlig sykdom eller skade og ikke kommer til undersøkelse eller behandling
- et barn med nedsatt funksjonsevne eller et spesielt hjelpetrengende barn ikke får dekket sitt særlige behov for behandling eller opplæring
- når et barn har vist alvorlige atferdsvansker ved å begå alvorlige eller gjentatte lovbrudd, ved problematisk bruk av rusmidler, eller ved å ha vist annen form for utpreget normløs adferd
- et barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.

Dette følger av barnevernsloven § 13-2. Flere av situasjonene som omhandles i barnevernsloven § 13-2, kan også utløse avvergeplikt etter straffeloven, se under. Det må vurderes konkret om det er tilstrekkelig å melde fra kun til barnevernet i en slik situasjon, eller om politiet også skal varsles. Det må blant annet legges vekt på hvor akutt faren er.

9.3.2. Avvergingsplikten gjelder både kriminalomsorgen og NAV

Alle personer har en plikt til å handle for å forsøke å avverge en rekke alvorlige straffbare handlinger, eller å avverge følgene av dem.

Dette gjennom å anmelde eller på annen måte forsøke å avverge handlingen eller følgene av dem. Plikten til å avverge inntre for bestemte type lovbrudd, og når det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at lovbruddet vil bli begått. Avvergingsplikten gjelder uavhengig av taushetsplikt, og plikten er personlig. Dette følger av straffeloven § 196. Denne bestemmelsen gir en oversikt over situasjoner der avvergeplikten inntre.

9.3.3. Plikt til å varsle om uskyldige personer som er tiltalt eller dømt

Alle personer har plikt til å varsle om opplysninger som godtgjør at en uskyldig person er tiltalt eller dømt. Dette følger av straffeloven § 226.

Denne plikten er personlig, og opplysningsplikten gjelder uavhengig av taushetsplikt.

9.4. Samtykke fra innsatte/domfelte

For å lette samarbeidet mellom etatene, er det viktig at det søkes å innhente rutinemessig informert og skriftlig samtykke til utveksling av taushetsbelagte opplysninger fra innsatte/domfelte, jf. forvaltningsloven § 13 a nr. 1.

Et samtykke skal være frivillig, spesifikt, informert, gitt utvetydig gjennom aktiv handling og bør være skriftlig. Samtykket skal være frivillig, det betyr at man ikke kan sette vilkår om samtykke for å få en tjeneste eller ytelse.

Med spesifikt menes at det må være klart hva den enkelte samtykker til – altså at samtykket skal være gitt til et klart og presist formulert formål.

Med informert menes at forvaltningsorganet som ber om samtykke, må bruke et klart, enkelt og forståelig språk som målgruppen forstår, slik at innsatte/domfelte har fått alle opplysninger som er nødvendig for å ta stilling til om opplysninger skal kunne deles. Det må tydelig komme frem hva formålet med samtykket er, hva opplysningene skal brukes til, hvem som er behandlingsansvarlig for opplysningene samt muligheten til å kunne trekke tilbake samtykket på ethvert tidspunkt.

Utvetydig gjennom aktiv handling krever at innsatte/domfelte eksempelvis må ha krysset av i skjemaet punktvis hvilke opplysninger som kan deles med hvilke forvaltningsorganer, for å synliggjøre at vedkommende har tatt et aktivt valg. Passivitet vil aldri innebære et samtykke. Det er ikke krav om at samtykke må utformes skriftlig, men et samtykke er kun gyldig dersom det kan dokumenteres.

Både kriminalomsorgen og velferdstjenestene har ansvar for å innhente slikt samtykke, og for arkivering og journalføring av samtykket i eget journalsystem.

I de tilfeller der den innsatte/domfelte har oppnevnt verge, må kriminalomsorgen og NAV være oppmerksom på dette ved innhenting av samtykke.

10. Organisering av samarbeidet

10.1. Sentralt samarbeid

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for at det er etablert samarbeid med Arbeids- og inkluderingsdepartementet. Departementene har ansvar for god samordning og løpende samarbeid

knyttet til statsbudsjettet, regelverk, planer og styring av underliggende virksomhet. Justisdepartementet har ansvar for å invitere til jevnlig møter, herunder møter der også Arbeids- og velferdsdirektoratet og Kriminalomsorgsdirektoratet deltar.

Kriminalomsorgsdirektoratet har ansvar for å ta initiativ til samarbeid med Arbeids- og velferdsdirektoratet. Det skal være jevnlig samordningsmøter mellom direktoratene om forslag til felles satsinger, faglige retningslinjer og veiledere, kompetanseutvikling, felles planer og koordinering av tiltak i velferdstjenesten og kriminalomsorgen. Det skal utarbeides sentral samarbeidsavtale som sikrer samarbeidet.

Gjennom det sentrale samarbeidet skal den nasjonale veilederen for samarbeid mellom kriminalomsorgen og NAV evalueres årlig. Dersom evalueringen tilsier at det må gjøres en revisjon av veilederen, skal partene igangsette et slik arbeid.

10.2. Regionalt samarbeid

Kriminalomsorgens regioner har ansvar for å ta initiativ til samarbeid med NAV fylke. Samarbeidet kan omfatte plan- og budsjettarbeid, utveksling av informasjon, forbedring av rutiner, kompetansebygging og etablering av nettverk. Det bør utarbeides regionale samarbeidsavtaler som sikrer samarbeid og stedlige tjenester i fengsel fra NAV.

10.3. Lokalt samarbeid

Samarbeidet på lokalt nivå innebærer samarbeid mellom kriminalomsorgen og den enkeltes NAV-kontor. Samarbeidet på lokalt nivå skal omfatte NAV-veileders arbeid i enhetene, og sikre tverrfaglige møter i enhetene som legger til rette for god tilgang på individuelle arbeids- og velferdstjenester til den enkelte innsatte/domfelte.

10.4. Samarbeidsavtaler og rutiner

Det skal utarbeides sentral og regionale samarbeidsavtaler og lokale samarbeidsrutiner for tverrfaglige møter og samarbeid rundt den enkelte domfelte. Partene må sikre at samarbeidsavtalene og samarbeidsrutiner til enhver tid er i tråd med gjeldende regelverk og faglige føringer.

11. Vedlegg

V1: Straffereaksjoner og straffegjennomføringsformer

V3: Økonomiske ytelser fra kriminalomsorgen

V4: Økonomiske ytelser fra NAV

V5: Skjematisk oversikt over trygdeytelser opp mot straffegjennomføringsformer

12. Ikrafttredelse

Nasjonal veileder om samarbeid mellom kriminalomsorgen og NAV gjelder fra xx.xx.2024. Samtidig settes KDI rundskriv nr. 09/2015 om retningslinjer for kriminalomsorgens ansvar og oppgaver i samarbeidet med NAV-veileder i fengsel av 15.09.2015 og “Retningslinjer for ansvar og oppgaver for NAV-veileder i fengsel” ut av kraft.

UTKAST

Vedlegg 1: Oversikt over straffereaksjoner og straffegjennomføringsformer

Kriminalomsorgen er ansvarlig for gjennomføring av **straffereaksjoner** fastsatt av domstolen. Ved bruk av ulike **straffegjennomføringsformer** skal kriminalomsorgen sikre at straffen gjennomføres på en måte som motvirker nye straffbare handlinger, er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold. Dette følger av strgf. § 2.

Ulike straffereaksjoner

Den som blir dømt skyldig i en straffesak, kan få ulike typer straff, fra bot til fengsel og forvaring. Straffen avhenger blant annet av det straffbare forholdet som er begått. Nedenfor følger en oversikt over ulike straffereaksjoner.

Forvaring

Forvaring kan idømmes farlige tilregnelige lovbrøyttere når en ordinær tidsbegrenset fengselsstraff ikke anses tilstrekkelig til å ivareta samfunnsvernet. Dom på forvaring forutsetter at det er begått alvorlig kriminalitet.

Lovbrøytteren må ha begått eller forsøkt å begå en alvorlig voldsforbrytelse, seksualforbrytelse, frihetsberøvelse, ildspåsettelse eller annen forbrytelse som krenker andres liv, helse eller frihet. Det må også være en nærliggende fare for at han eller hun på ny vil begå en slik alvorlig forbrytelse.

Forvaringsordningens formål er først og fremst å beskytte samfunnet mot ny alvorlig kriminalitet fra den domfeltes side. Samfunnsbeskyttelsen forutsettes ivaretatt ved at den forvaringsdømte endrer adferd og dyktiggjøres for et liv utenfor fengsel. Reaksjonen er den eneste straffen som er tidsubestemt, men retten skal likevel fastsette en tidsramme for forvaringen. Domstolen kan forlenge en forvaringsdom hvis de konkluderer med at gjentagelsesfaren er til stede.

Dersom domfelte eller kriminalomsorgen begjærer løslatelse på prøve, fremmer påtalemyndigheten saken for tingretten, som avgjør den ved dom. Når påtalemyndigheten samtykker, kan prøveløslatelse under visse omstendigheter besluttes av kriminalomsorgen. Det blir alltid satt vilkår ved prøveløslatelse fra forvaring.

Ubetinget fengsel

Dersom man dømmes til ubetinget fengsel innebærer det at den domfelte må sone straffen i fengsel.

Kriminalomsorgen kan løslate domfelte på prøve når to tredjedeler av straffen og minst 60 dager er gjennomført. Prøveløslatelse gis bare hvis kriminalomsorgen mener domfelte ikke vil begå ny kriminalitet i prøvetiden.

Kriminalomsorgen har i utgangspunktet et krav på å innkalle til soning innen 60 dager. Domfelte har krav på frist på 3 uker fra innkalling til de skal møte til soning. Hvor lang tid det tar før man kalles inn til straffegjennomføring avhenger av soningskøen. Straffegjennomføringen skal skje så nært hjemstedet som praktisk mulig.

Betinget fengsel

Den som dømmes til betinget fengsel slipper å gjennomføre straffen i fengsel, forutsatt at hen oppfyller visse betingelser. Retten kan sette vilkår for en betinget dom etter straffeloven § 35-37. Straffen faller bort hvis vilkårene er oppfylt. Krav om at domfelte ikke skal begå nye straffbare forhold i en fastsatt prøvetid er alltid et vilkår. Prøvetiden er vanligvis to år.

Samfunnsstraff

Retten kan idømme samfunnsstraff på 30 timer til 420 timer. I en dom på samfunnsstraff skal det også være en gjennomføringstid, og en subsidiær fengselsstraff som sones dersom domfelte ikke gjennomfører samfunnsstraffen. De idømte timene samfunnsstraff skal gå ut på:

- samfunnsnyttig tjeneste
- program
- andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet

Kriminalomsorgen fastsetter i hvert enkelt tilfelle det nærmere innholdet i samfunnsstraffen innenfor de rammene som retten har fastsatt i dommen. Kriminalomsorgen skal legge særlig vekt på tiltak som kan fremme den domfeltes evne til å motvirke sitt kriminelle handlingsmønster. Kriminalomsorgen skal også legge vekt på tiltak som kan fremme den domfeltes evne til å gjennomføre straffen i samsvar med bestemmelsene gitt i og i medhold av loven.

Kriminalomsorgen skal endre innholdet når det fremstår som nødvendig av hensyn til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av samfunnsstraffen. Kriminalomsorgen kan endre innholdet hvis bemanningsmessige forhold tilsier det.

Program mot ruspåvirket kjøring

Program mot ruspåvirket kjøring er et særvilkår til betinget fengselsstraff, og er et alternativ til ubetinget fengselsstraff, som kan bli idømt for kjøring i ruspåvirket tilstand. Målet er å motvirke ny ruspåvirket kjøring for å skape et tryggere trafikkmiljø og minske antallet ulykker. Straffen gjennomføres ved det lokale friomsorgskontoret. Gjennomføringstiden varer vanligvis i 10 måneder, og innebærer:

- individuelle samtaler ca. hver 14. dag. Innholdet i samtaler skal tilpasses den domfeltes behov.
- gruppesamlinger som utgjør totalt mellom 20 og 30 timer, og blir gjennomført i et tidsrom på to til tre måneder
- kartlegging av om den domfelte har et behandlingsbehov og dermed rett til rusbehandling i spesialisthelsetjenesten.

Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND)

Narkotikaprogram med domstolskontroll er et særvilkår til en helt eller delvis betinget fengselsstraff. Programmet kan være aktuelt for personer med rusproblemer som er siktet for narkotikarelatert kriminalitet. Innholdet kan for eksempel være knyttet til rusmestring, skolegang, arbeid, fysisk helse, psykisk helse, kriminalitetsforebygging, nettverk og økonomi.

Den som blir dømt, må være motivert og ønske å gjøre en innsats for å bli rusfri og gjøre endringer i livet. ND blir satt som særvilkår for en vilkårsdom. Det blir gitt en prøvetid på mellom 2 og 5 år, som setter rammene for tiden ND-programmet skal vare. Domstolene fører kontroll med domfelte under straffegjennomføringen.

Ulike straffegjennomføringsformer

Den som er idømt en straffereaksjon, kan gjennomføre straffen på ulike måter. Straffegjennomføringsloven legger føringer for dette og kriminalomsorgen er ansvarlig for å vurdere hvilke straffegjennomføringsformer som er aktuelle i den enkeltes sak.

Straffegjennomføring i fengsel

Fengsel med særlig høyt sikkerhetsnivå

Dersom spesielle sikkerhetsmessige grunner gjør det påkrevet, kan domfelte settes inn i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå. Avdeling i fengsel med høyt sikkerhetsnivå kan tilrettelegges for innsatte med særlige behov, herunder personer som er idømt forvaring, eller innrettes med særlig høyt sikkerhetsnivå.

Innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå, eller som er tilrettelagt for innsatte med særlige behov, kan overføres til fengsel med høyt sikkerhetsnivå dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det og det ikke er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen.

Kriminalomsorgen skal vurdere innsatte i avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå for overføring til fengsel med høyt sikkerhetsnivå med ikke mer enn 6 måneders mellomrom.

Fengsel med høyt sikkerhetsnivå

Et fengsel med høyt sikkerhetsnivå (også betegnet som lukket fengsel) har mur eller høyt gjerde rundt fengselsområdet, og alle dører er i hovedsak låst.

Så langt det er praktisk mulig skal innsatte ha adgang til fellesskap under arbeid, opplæring, program eller andre tiltak, og i fritiden. Når de innsatte ikke er i arbeid, på skole eller deltar i fritidsaktiviteter under kontroll av fengselsbetjentene, er de innelåst på sine celler. Et fengsel med høyt sikkerhetsnivå har gjerne en eller flere avdelinger som ofte består av en rekke celler, et kjøkken og et fellesareal der de innsatte kan se på fjernsyn eller drive fritidsaktiviteter.

Fengsel med lavt sikkerhetsnivå

Fengsel med lavere sikkerhetsnivå (også betegnet som åpent fengsel) har færre fysiske sikkerhetstiltak enn fengsler med høyt sikkerhetsnivå, men det har vanligvis gjerde rundt fengselsområdet, og innsatte har ikke lov til å forlate området.

Fengselsbygningene er låst om natten, men de innsatte låses ikke inn i cellene. Innsatte kan dele hus eller rom med andre. Det er flere muligheter for å bruke telefon. Det legges stor vekt på muligheten for kontakt med det øvrige samfunn gjennom ulike typer utganger (for eksempel fremstilling, permisjoner, frigang), besøksordninger og lempeligere kontrolltiltak. Det vil være lokale tilpasninger i ulike fengsler med lavere sikkerhet.

Kriminalomsorgen skal vurdere om innsatte kan settes direkte inn i fengsel med lavere sikkerhetsnivå dersom det er idømt fengselsstraff på inntil 2 år. Slik innsettelse skal ikke besluttes dersom formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner taler mot det, eller det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg gjennomføringen.

Innsatte kan, etter å ha gjennomført en del av straffen, overføres fra fengsel med høyt sikkerhetsnivå til fengsel med lavere sikkerhetsnivå. Innsatte skal ikke overføres dersom formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner taler mot det, eller det er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg

gjennomføringen. Kriminalomsorgen skal vurdere overføring til fengsel med lavere sikkerhetsnivå når det gjenstår ett år til innsatte kan løslates på prøve.

Overgangsbolig

Overgangsboliger kan være et ledd i progresjonene - den gradvise tilbakeføringen til samfunnet. I overgangsboligene arbeider ansatte med faglig kompetanse som særlig ivaretar behovet for bo-, arbeids- og sosialtrening. Det legges stor vekt på individuell oppfølging av domfelte og tilbakeføring til samfunnet i form av nettverksarbeid og samarbeid med øvrige forvaltningsorganer. Frigang og permisjoner vil også være et ledd i den sosiale treningen og planleggingen av løslatelse. Domfelte i overgangsbolig skal ha frigang til daglig aktivitet.

Domfelte kan overføres fra fengsel med høyt eller lavere sikkerhetsnivå til overgangsbolig når en del av straffen er gjennomført. Domfelte kan ikke overføres dersom formålet med straffen eller sikkerhetsmessige grunner taler mot det, eller det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg gjennomføringen. Det er et krav for overgangsbolig at domfelte har et særlig behov for bo- eller sosial trening, planlegging av løslatelse, nettverksarbeid mv. Overføringen må være hensiktsmessig for å fremme en positiv utvikling og for å motvirke ny kriminalitet.

Kriminalomsorgen skal vurdere om domfelte kan settes direkte inn i overgangsbolig dersom det er idømt fengselsstraff på inntil 1 år.

Straffegjennomføringsformer i samfunnet

§ 12 Straffegjennomføring i institusjon

Straffen kan i særlige tilfeller helt eller delvis gjennomføres ved heldøgnsopphold i institusjon dersom oppholdet er nødvendig for å bedre domfeltes evne til å fungere sosialt og lovlydig, eller andre tungtveiende grunner taler for det.

Den domfelte skal kunne holdes tilbake mot sin vilje og hentes tilbake ved unnvikelse, om nødvendig med tvang og med bistand fra offentlig myndighet. Kriminalomsorgen skal ikke beslutte slik gjennomføring hvis sikkerhetsmessige grunner taler mot det eller det er grunn til å anta at domfelte vil unndra seg gjennomføringen.

§ 13 Straffegjennomføring i sykehus

Kriminalomsorgen kan beslutte at straffen kan gjennomføres ved heldøgnsopphold i sykehus dersom behandling av sykdom gjør det nødvendig, og behandlingen ikke kan gis under ordinær gjennomføring av straffen.

§ 16 Straffegjennomføring i hjemmet uten elektronisk kontroll

Dersom det er hensiktsmessig for å sikre en fortsatt særlig positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet, kan kriminalomsorgen overføre domfelte til gjennomføring av straffen utenfor fengsel med særlige vilkår når halvdelen av straffetiden er gjennomført.

Kriminalomsorgen skal alltid vurdere om vilkårene for å overføre domfelte under 18 år til gjennomføring av straffen utenfor fengsel er oppfylt når halvdelen av straffetiden er gjennomført.

Overføring skal ikke besluttes dersom formålet med straffen eller hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring taler mot det.

Det er en forutsetning for gjennomføring av straff utenfor fengsel at domfelte skal ha fast bopel og være sysselsatt i form av arbeid, opplæring eller andre tiltak. Domfelte skal dessuten unnlate å bruke

rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Det er friomsorgen som er ansvarlig for å følge opp straffgjennomføring i samfunnet. Domfelte som gjennomfører straff utenfor fengsel etter §§ 16, kan tilbakeføres til fengsel dersom det er sannsynlig at domfelte har begått eller vil begå en straffbar handling, unndra seg gjennomføringen eller bryte forutsetninger og vilkår for gjennomføring av straff utenfor fengsel.

§ 16 a Straffgjennomføring med elektronisk kontroll (EK – fotlenke)

Dersom den idømte ubetingede fengselsstraffen eller resterende tid frem til forventet løslatelse er inntil 6 måneder, og det er hensiktsmessig for å sikre en positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet, kan straffen gjennomføres utenfor fengsel når det settes vilkår om at domfelte skal være undergitt elektronisk kontroll. Straffgjennomføring med elektronisk kontroll skal ikke besluttes dersom formålet med straffen eller hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring taler imot det.

Dersom det er nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffgjennomføring med elektronisk kontroll, kan kriminalomsorgen beslutte bruk av digital teknologi for å kontrollere domfeltes identitet, geografiske posisjon, bevegelse og eventuelle rusbruk.

Det er regulert nærmere i forskrift om straffgjennomføring § 7-2 om hvem som kan innvilges EK. Domfelte som gjennomfører straff utenfor fengsel etter § 16 a, kan tilbakeføres til fengsel dersom det er sannsynlig at domfelte har begått eller vil begå en straffbar handling, unndra seg gjennomføringen eller bryte forutsetninger og vilkår for gjennomføring av straff utenfor fengsel.

§ 16 b Bøteteneste

Dersom den som skal gjennomføre subsidiær fengselsstraff fastsatt i dom, forelegg eller forenklet forelegg, samtykker til det, kan kriminalomsorgen beslutte at den subsidiære fengselsstraffen skal gjennomføres ved bøteteneste. Gjennomføring ved bøteteneste forutsetter at den botlagte har bosted og opphold i Norge i gjennomføringstiden. Kriminalomsorgen skal spørre botlagte om samtykke ved innkalling til soning av den subsidiære fengselsstraffen.

Dersom vilkårene for bøteteneste er til stede, fastsetter kriminalomsorgen et timetall for bøtetenesten fra 2 til 240 timer, og en gjennomføringstid fra 20 dager til 8 måneder.

Kriminalomsorgen fastsetter det nærmere innholdet i bøtetenesten innenfor de rammene som er fastsatt i dom på bot eller i forelegg.

Kriminalomsorgen skal kontrollere at botlagte overholder forutsetninger og vilkår. Ved gjentatte brudd på vilkår eller forutsetninger, eller dersom det er sannsynlig at botlagte har begått eller vil begå straffbar handling eller unndra seg gjennomføringen, gjelder bestemmelsene om tilbakeføring til fengsel. Kriminalomsorgen kan avbryte gjennomføringen.

§ 42 prøveløslatelse

Kriminalomsorgen kan løslate domfelte på prøve når vedkommende, medregnet mulig varetektsopphold, har gjennomført to tredjedeler av straffen og minst 60 dager. Dersom løslatelse på prøve medfører at den gjenstående straffetid blir mindre enn 14 dager, kan prøveløslatelse bare skje dersom tungtveiende grunner taler for det.

Det er en forutsetning for prøveløslatelse at prøveløslatte ikke begår ny straffbar handling i prøvetiden.

Dersom det fremstår som nødvendig for å gjennomføre prøveløslatelsen på en sikkerhetsmessig forsvarlig måte, skal kriminalomsorgen sette som vilkår at prøveløslatte i en tidsavgrenset periode skal møte for kriminalomsorgen i upåvirket tilstand.

Hvis prøveløslatelse ved 2/3 tid avslås, skal kriminalomsorgen vurdere om delgjennomføring med elektronisk kontroll er et alternativ til videre straffegjennomføring i fengsel. Det er en forutsetning at EK vurderes som sikkerhetsmessig forsvarlig, og at de andre vilkårene er oppfylt. Dette står i retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 42 pkt. 42.2.2.2.

Spesielt om varetekt

Det er domstolen som avgjør om varetektsfengsling skal brukes, og det er politiet som er ansvarlig for den varetektsinnsatte. Domstolen fastsetter også tidsrammen for fengslingen og hvilket kontrollnivå som skal etableres, for eksempel om det skal pålegges brev- og besøksforbud. Innenfor rammene som er fastsatt av tingretten, kan politi/påtalemyndighet lempe på vilkårene. Kriminalomsorgen kan ikke gjøre det. Kriminalomsorgens oppgave er å skaffe varetektsplass i fengsel og ta imot den pågrepne til innsettelse.

Kriminalomsorgen gjennomfører varetektsoppholdet innenfor de rammene påtalemyndigheten fastsetter med grunnlag i avgjørelsen fra domstolen. Innenfor de rammene/restriksjonene som eventuelt er satt av domstolen eller påtalemyndigheten, skal varetektsinnsatte behandles på samme måte som domsinnsatte i fengselet.

Kriminalomsorgen kan ikke pålegge innsatte i varetekt andre innskrenkninger i friheten enn det som er nødvendig for å sikre formålet med fengslingen eller for å opprettholde ro, orden og sikkerhet i fengselet. Skadelige virkninger av fengslingen skal så vidt mulig forebygges.

Spesielt om progresjon

Progresjon er begrepet som beskriver domfeltes fremgang i straffegjennomføringsforløpet. Ingen skal gjennomføre straff på et høyere sikkerhetsnivå enn det som er sikkerhetsmessig nødvendig. Det skal iverksettes tiltak for å fremme domfeltes tilpasning til samfunnet, blant annet ved å legge til rette for en gradvis overgang fra fengsel til full frihet.

§ 20 Frigang fra fengsel

Kriminalomsorgen kan gi innsatte tillatelse til å delta i arbeid, opplæring, program eller andre tiltak utenfor fengsel dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det, og det ikke er grunn til å anta at innsatte vil unndra seg gjennomføringen av straffen. Frigang kan innvilges til dersom tiltaket kan bidra til å forebygge kriminalitet og styrke innsattes tilpasningsevne og rehabilitering. Dette står i retningslinjene til straffegjennomføringsloven § 20 pkt. 20.3.

§ 33 Permisjoner fra fengsel

Dersom sikkerhetsmessige grunner ikke taler mot det, kan kriminalomsorgen gi innsatte permisjon av kortere tids varighet dersom særlige og vektige grunner taler for det, eller når permisjon anses formålstjenlig for den videre gjennomføring av straffen. Innsatte kan først gis ordinær permisjon etter at en del av straffen er gjennomført.

§ 35 Straffavbrudd

Kriminalomsorgen kan dersom domfeltes helsetilstand tilsier det, eller når det for øvrig foreligger særlige tungtveiende grunner som ikke kan avhjelpes på annen måte, beslutte at straffegjennomføringen skal avbrytes. Den tiden straffavbruddet varer, regnes ikke med ved beregningen av straffegjennomføringstiden, og må derfor tas igjen.

Vedlegg 2: Om økonomiske ytelser fra kriminalomsorgen ved gjennomføring av straff i fengsel og institusjon

Domsinnsatte i fengsel har aktivitetsplikt. Varetektsinnsatte skal gis tilbud om aktivitet. Straffegjennomføringsloven sidestiller arbeid, opplæring, program og «andre tiltak» som kan redusere risikoen for ny kriminalitet som aktivitet. «Andre tiltak» kan være individuelle samtaler eller gruppetiltak fra kriminalomsorgen for eksempel overfor sårbare grupper. Domfelte og innsatte som er i aktivitet, har rett til dagpenger fra kriminalomsorgen.

Dagpenger fra kriminalomsorgen

I henhold til strgfjfl. § 19 kan domfelte som gjennomfører straff i fengsel tilstås dagpenger. Ytelsen gis i de tilfeller domfelte er sysselsatt i fengselet med arbeid, utdanning, programvirksomhet eller andre tiltak innenfor aktivitetsplikten. Satsene fastsettes av Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) i det årlige rundskrivet om økonomisk stønad. Nærmere regulering av dagpenger følger av forskrift til straffegjennomføringsloven § 3-13 med tilhørende retningslinjer.

Ekstra tillegg for særlig viktig arbeid utover ordinær dagpengesats

I henhold til retningslinjene til strgfjfl. § 19 kan det ytes et ekstra tillegg etter fastsatte satser for utførte arbeidsoppgaver som er spesielt viktig for fengselet, etter beslutning fra fengselsleder. Tillegget må vurderes i forhold til enhetens økonomiske ramme, og kan være fra kroner 1,- og opp til det enhver tid gjeldende maksimumsbeløp. Fastsatt sats for et slik tillegg følger av KDI sitt årlige rundskriv om økonomisk stønad.

Stønadspenger

Innsatte som av hensyn til helbredstilstand eller som vurderes som uegnet til å arbeide i fengselets ordinære arbeidsdrift, kan tilstås et mindre beløp i stønadspenger, jf. forskrift om straffegjennomføring § 3-13 fjerde ledd. Tilsvarende beløp kan tilstås domfelte som isolerer seg frivillig og varetektsinnsatte som ikke vil arbeide, jf. forskrift om straffegjennomføring § 3-13 femte ledd.

Kostpenger

Kostpenger kan tilstås innsatte som er selv ansvarlig for å kjøpe inn og lager egen mat. Slik godtgjørelse ytes ved straffegjennomføring i overgangsbolig eller i enheter hvor selvforpleining benyttes, jf. kriminalomsorgens retningslinjer for selvforpleining i fengsel og overgangsbolig.

Kostpengesatsen reguleres årlig og satsen fremgår av KDI sitt årlige rundskriv om økonomisk stønad.

Frigang

Dersom domfelte er innvilget frigang til å delta i arbeid, opplæring eller andre tiltak utenfor fengsel i henhold til strgfjfl. § 20, forskrift om straffegjennomføring § 3-14 og § 3-15 med tilhørende retningslinjer, kan arbeidslønnen kreves overført til kriminalomsorgen, fengselet kan deretter trekke innsatte i arbeidslønnen for oppholdet ved frigang.

For innsatte som har frigang til skole eller deltar i programvirksomhet, utbetales dagpenger etter ordinære satser, og det skal i utgangspunktet ikke foretas trekk for opphold. Dersom vedkommende

mottar skolepenger, stipendier eller lignende, avgjør leder av fengselet om trekk skal foretas. I de tilfeller hvor innsatte selv kjøper og tilbereder sin mat, skal det utbetales et passende beløp i kostpenger, se kriminalomsorgens retningslinjer for selvforpleining i fengsel og overgangsbolig.

Trekk for opphold ved frigang fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå

Kriminalomsorgen vedtar beløp for husleie til kriminalomsorgen ved frigang fra fengsel med lavere sikkerhetsnivå.

Innsatte som mottar inntekt, stønad og tilsvarende på fastsatt sum, betaler husleie fullt ut.

Gjennomføring av straff ved overgangsbolig

Det er et vilkår for overføring til overgangsbolig at den innsatte innenfor normal arbeidstid er sysselsatt med arbeid eller skole utenfor fengselet, jf. retningslinjene til strgjfl. § 15, pkt. 15 (3) 1.

Frigang til å delta i arbeid, opplæring eller andre tiltak utenfor fengsel reguleres nærmere av strgjfl. § 20 forskrift om straffegjennomføring § 3-14 og § 3-15 med tilhørende retningslinjer. Av strgjfl. § 20 andre ledd følger det at etter lovbestemte trekk kan arbeidslønnen kreves overført til kriminalomsorgen, fengselet kan deretter trekke innsatte i arbeidslønnen for oppholdet ved frigang.

For domfelte som har frigang til skole eller deltar i programvirksomhet, utbetales dagpenger etter ordinære satser, og det skal i utgangspunktet ikke foretas trekk for opphold. Dersom vedkommende mottar skolepenger, stipendier eller lignende, avgjør leder av fengselet om trekk skal foretas. I de tilfeller hvor innsatte selv kjøper og tilbereder sin mat, skal det utbetales et passende beløp i kostpenger.

Gjennomføring av straff i institusjon

Domfelte som gjennomfører straff i institusjon i medhold av § 12 innvilges dagpenger etter ordinær dagpengesats i kriminalomsorgen, etter strgjfl. § 19. Dette gjelder uavhengig av begrensningene i forskrift om straffegjennomføring § 3-13. Dagpenger ved strgjfl. § 12 utbetales for alle 7 dager per uke, jf. retningslinjer til strgjfl. § 12 pkt. 12.22.

Eventuelle øvrige ytelser innsatte mottar, for eksempel sosialbidrag, lønn for eventuelt arbeid, stipend i forbindelse med utdanning og annet skal ikke avkorte dagpengesatsen fra kriminalomsorgen. Det er imidlertid etter forskrift om straffegjennomføring § 3-13 syvende ledd en forutsetning for utbetalingen at den domfelte ikke mottar dagpenger eller lignende godtgjøring fra den institusjon som vedkommende er overført.

Dagpenger etter strgjfl. § 19 dekkes av kriminalomsorgen ved alle institusjoner og det er vedtaksførende enhet som har ansvaret for utbetaling av dagpenger, jf. KDI rundskriv nr. 8/2019 om straffegjennomføring i institusjon i medhold av § 12 – overføring av ansvar for oppfølgingen fra fengsler til friomsorgskontor.

Gjennomføring av straff i sykehus

Domfelte som gjennomfører straff i sykehus etter strgjfl. § 13 skal i alminnelighet tilstås dagpenger etter sats for stønadspenger, jf. strgjfl. § 19 og forskrift om straffegjennomføring § 3-13 syvende ledd.

Vedlegg 3: Roller i kriminalomsorgen

Noen roller og stillinger i kriminalomsorgen er spesielt relevante for samarbeidet om god tilbakeføring etter gjennomført straff.

Kontaktbetjent

Kontaktbetjenten er den innsattes primærkontakt i fengselet og er sentral i tilbakeføringsarbeidet. Kontaktbetjenten har ansvar for at innsatte får kartlagt sine behov, ressurser og individuelle utfordringer snarest mulig etter innsettelse/oppstart. Kontaktbetjenten skal medvirke til planlegging av straffegjennomføring og løslatelse. De har en viktig rolle i det tverrfaglige samarbeidet i fengselet og skal bistå innsatte med henvendelser til andre etater. Kontaktbetjenten bistår innsatte med utforming av plan for oppfølging og progresjon (POP). I fengsler hvor det ikke er ansatt sosialkonsulent/sosialfaglig rådgiver, har kontaktbetjenten ansvar for koordinering og gjennomføring av det sosialfaglige arbeidet.

Arbeidsdrift

Arbeidsdriften skal gi innsatte kvalifikasjoner for å delta i arbeidslivet etter endt straffegjennomføring. Arbeidsdriften skal gi arbeid og kvalifisering tilpasset behovene til ulike grupper innsatte. Arbeidstilbudet skal både omfatte lavterskeltilbud med arbeidstrening og arbeid som likner det ordinære arbeidslivet. Arbeidsdriften skal søke å ha et aktivitetstilbud som gir kompetanse og opplæring i samsvar med etterspørselen på arbeidsmarkedet.

Arbeidsdriften skal legge til rette for at innsatte kan oppleve mestring, samt få opplæring og trening i ulike arbeidssituasjoner. Arbeidsdriften skal ha tett samarbeid med fengselsundervisningen og NAV-veileder i fengsel.

Tilbakeføringskoordinator (TK)

I noen fengsler er det ansatt tilbakeføringskoordinator (TK). Tilbakeføringskoordinatoren skal samordne og koordinere innsatsen i tilbakeføringsarbeidet, både innad i kriminalomsorgen og mellom samarbeidspartnere. Tilbakeføringskoordinator arbeider ikke direkte med innsatte, men på systemnivå. De skal ha en utadrettet funksjon og legge til rette for samarbeid med andre etater, slik at domfelte/innsatte får tilgang til de tjenester de har krav på.

Sosialkonsulent/sosialfaglig rådgiver

I noen fengsler er det ansatt sosialkonsulenter eller sosialfaglige rådgivere. Deres oppgave er å ivareta det sosialfaglige arbeidet i enheten. Sosialkonsulenten/sosialfaglig rådgiver bistår enhetens ansatte med sosialfaglig veiledning for å sikre kontinuitet og helhetlig tenkning rundt innsatte. De bistår også kontaktbetjenten i enkeltsaker ved behov. Sosialkonsulenten/sosialfaglig rådgiver må legge til rette for godt samarbeid med andre etater i den enkelte sak. Sosialkonsulenten/sosialfaglig rådgiver arbeider på dagtid, og kan være tilgjengelig for samarbeidspartnere når kontaktbetjenten ikke har anledning på grunn av turnus.

Saksbehandler i friomsorgen/ND (narkotikaprogram med domstolskontroll)-senter

Saksbehandler i friomsorgen/ND-senter følger opp domfelte som gjennomfører straff i samfunnet. De utfører også personundersøkelser av siktede til bruk i straffesaker. Det er også ansatt jurister på de fleste friomsorgskontor og på ND-sentrene som saksbehandler søknader osv. fra domfelte.

Saksbehandlere på friomsorgskontor/ND-senteret jobber på dagtid i ukedagene. Ansatte i EK-team jobber turnus.

Saksbehandler i fengsel

Saksbehandler i fengsel er jurister eller andre ansatte som behandler søknader fra domfelte og treffer andre typer vedtak.

UTKAST

Vedlegg 4: Spesielt om økonomiske ytelser og tjenester fra NAV når domfelte gjennomfører straff

Informasjon om hvilken rett de som gjennomfører straff har til ulike velferdsytelser ut ifra de ulike typer straffgjennomføring:

Medlemskap i norsk folketrygd

Medlemskap i norsk folketrygd er ikke i seg selv en ytelse, men er et vilkår for å motta de fleste ytelsene fra NAV og omtales derfor særlig.

Personer som er medlemmer når frihetsberøvelsen startet beholder medlemskapet under straffgjennomføring. Personer som ikke var medlem på dette tidspunkt, vil ikke bli medlemmer under straffgjennomføring.

Utenlandske borgere som blir utvist fra Norge vil ikke få rett til pensjon i perioden under soning selv om vedkommende var medlem før straffgjennomføring startet. Dersom vedkommende dør før endelig vedtak om utvisning, kan likevel barnepensjon og gjenlevende pensjon innvilges og beregnes.

Dagpenger fra NAV

Personer som er blitt arbeidsledig eller permittert kan få dagpenger etter folketrygdloven kapittel 4. Dagpenger kan gis dersom personen har mistet minst 50 prosent av den totale arbeidstiden sin eller/og har fått inntekten sin helt eller delvis redusert og de har hatt en inntekt på et definert nivå etter folketrygdloven §§ 4-3 og 4-4. Personen må også være under 67 år. Det er en forutsetning for rett til dagpenger at personen er registrert som arbeidssøker, sender meldekort hver 14 dag og er reell arbeidssøker etter folketrygdloven §§ 4-5 og 4-8. For å regnes som en reell arbeidssøker må personen kunne ta ethvert arbeid som er lønnet etter tariff eller sedvane, hvor som helst i Norge, heltid eller deltid og delta på arbeidsmarkedstiltak.

Rett til dagpenger fra NAV skal ikke komme i tillegg til dagpenger som utbetales av kriminalomsorgen. Gjennomføring av straff som innebærer at man ikke oppfyller vilkåret om å være reell arbeidssøker, medfører at man ikke har rett på dagpenger fra NAV. Dette vil typisk være dersom man er innsatt i fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Dersom gjennomføringsformen tillater at man kan være reell arbeidssøker, vil man ha rett på dagpenger om de øvrige vilkårene for ytelsen er oppfylt. Dette vil kunne være tilfelle om man gjennomfører straff i fengsel med lavere sikkerhetsnivå eller i overgangsbolig.

Arbeidsavklaringspenger

Personer som på grunn av sykdom, skade eller lyte har fått nedsatt arbeidsevne kan ha rett til arbeidsavklaringspenger etter folketrygdloven kapittel 11 dersom de får aktiv behandling, deltar på arbeidsrettede tiltak eller får annen oppfølging med sikte på å skaffe seg eller beholde arbeid.

En person har ikke rett til arbeidsavklaringspenger dersom vedkommende sitter i varetekt, er under straffgjennomføring eller er underlagt særreaksjoner i en institusjon under kriminalomsorgen, jf. folketrygdloven § 11-26. En person har rett til arbeidsavklaringspenger dersom vedkommende arbeider for en arbeidsgiver utenfor institusjonen i frigang etter straffgjennomføringsloven § 20.

En person har rett til arbeidsavklaringspenger ved straffgjennomføring i frihet og ved prøveløslatelse dersom øvrige vilkår er oppfylt, jf. folketrygdloven § 11-26 annet ledd.

Sykepenger

Personer som ikke kan jobbe på grunn av sykdom eller lyte kan ha rett til sykepenger etter folketrygdloven kapittel 8.

En person har ikke rett til sykepenger dersom vedkommende sitter i varetekt, er under straffegjennomføring eller er underlagt særreaksjoner i en institusjon under kriminalomsorgen, jf. folketrygdloven § 8-54. En person har rett til sykepenger dersom vedkommende arbeider for en arbeidsgiver utenfor institusjonen i frigang etter straffegjennomføringsloven § 20. Størrelsen på sykepengene vil reduseres grunnet institusjonsoppholdet etter reglene i folketrygdloven § 8-53.

Bestemmelsene om arbeidsgiverperioden i folketrygdloven §§ 8-18 og 8-19 gjelder ikke.

Uføretrygd

Personer som har varig redusert inntektsevne grunnet sykdom eller skade kan ha rett til uføretrygd etter folketrygdloven kapittel 12.

En person har ikke rett til uføretrygd dersom vedkommende sitter i varetekt, er under straffegjennomføring eller er underlagt særreaksjoner i en institusjon under kriminalomsorgen fra og med andre måned etter straffegjennomføringen starter, jf. folketrygdloven § 12-20. Dersom personen forsørger barn, har vedkommende likevel rett til 50 prosent av uføretrygden.

En person har rett til uføretrygd ved gjennomføring av samfunnsstraff, straffegjennomføring utenfor fengsel etter straffegjennomføringsloven §§ 16 og 16 a, betinget dom og ved prøveløslatelse dersom øvrige vilkår er oppfylt, jf. folketrygdloven § 12-20 tredje ledd.

Alderspensjon

Personer over 67 år kan ha rett til alderspensjon. Det er ulike regler for alderspensjon avhengig av når du ble født.

En person har ikke rett til alderspensjon dersom vedkommende sitter i varetekt, er under straffegjennomføring eller er underlagt særreaksjoner i en institusjon under kriminalomsorgen. Pensjonen stanses fra og med andre måned etter straffegjennomføringen starter, jf. folketrygdloven §§ 19-22 og 20-23. Dersom personen forsørger barn, har vedkommende likevel rett til 50 prosent av alderspensjonen.

En person har rett til alderspensjon ved gjennomføring av samfunnsstraff, straffegjennomføring utenfor fengsel etter straffegjennomføringsloven §§ 16 og 16 a, betinget dom og ved prøveløslatelse dersom øvrige vilkår er oppfylt, jf. folketrygdloven §§ 19-22 tredje ledd og 20-23 tredje ledd.

Ytelser til tidligere familiepleier

Personer som har pleid foreldre eller andre personer som har stått de nær kan ha rett til ytelser til tidligere familiepleiere etter folketrygdloven kapittel 16.

En person har ikke rett til ytelsen dersom vedkommende sitter i varetekt, er under straffegjennomføring eller er underlagt særreaksjoner i en institusjon under kriminalomsorgen. Ytelsen stanses fra og med andre måned etter straffegjennomføringen starter, jf. folketrygdloven § 16-12. Dersom personen forsørger barn, har vedkommende likevel rett til 50 prosent av ytelsen.

En person har rett til ytelsen ved gjennomføring av samfunnsstraff, straffegjennomføring utenfor fengsel etter straffegjennomføringsloven §§ 16 og 16 a, betinget dom og ved prøveløslatelse dersom øvrige vilkår er oppfylt, jf. folketrygdloven § 16-12 tredje ledd.

Ytelser til gjenlevende ektefelle

Personer som har mistet ektefelle, partner eller samboere med felles barn kan ha rett til gjenlevendepensjon.

En person har ikke rett til ytelsen dersom vedkommende sitter i varetekt, er under straffegjennomføring eller er underlagt særreaksjoner i en institusjon under kriminalomsorgen. Ytelsen stanses fra og med andre måned etter straffegjennomføringen starter, jf. folketrygdloven § 17-14. Dersom personen forsørger barn, har vedkommende likevel rett til 50 prosent av ytelsen.

En person har rett til ytelsen ved gjennomføring av samfunnsstraff, straffegjennomføring utenfor fengsel etter straffegjennomføringsloven §§ 16 og 16 a, betinget dom og ved prøveløslatelse dersom øvrige vilkår er oppfylt, jf. folketrygdloven § 17-14 tredje ledd.

Barnepensjon

Barn som har mistet en eller begge foreldrene kan ha rett til barnepensjon.

Et barn har ikke rett til ytelsen dersom vedkommende sitter i varetekt, er under straffegjennomføring eller er underlagt særreaksjoner i en institusjon under kriminalomsorgen. Pensjonen stanses fra og med andre måned etter straffegjennomføringen starter, jf. folketrygdloven § 18-9.

En person har rett til ytelsen ved gjennomføring av samfunnsstraff, straffegjennomføring utenfor fengsel etter straffegjennomføringsloven §§ 16 og 16 a, betinget dom og ved prøveløslatelse dersom øvrige vilkår er oppfylt, jf. folketrygdloven § 18-9 tredje ledd.

Foreldrepenger

Ved fødsel og adopsjon kan foreldre ha rett til foreldrepenger etter folketrygdloven kapittel 14.

Dersom en av foreldrene soner i fengsel regnes den andre forelder for å være alene om omsorgen etter folketrygdloven § 14-15, slik at den forelder kan ta den gjenværende delen av stønadperioden.

Dersom forelder har straffegjennomføringen i hjemmet regnes foreldrene for å bo sammen og de kan dele stønadperioden.

Omsorgspenger

Personer som må være borte fra jobb for å ta vare på barn som på grunn av sykdom trenger pleie og omsorg hele tiden kan ha rett til pleiepenger.

Dersom en av foreldrene soner i fengsel i minst 6 måneder, regnes den andre forelder for å være alene om omsorgen etter folketrygdloven § 9-6, slik at den gjenværende forelder har rett til dobbelt antall omsorgsdager. Dersom personen gjennomfører straff i hjemmet anser man ikke den andre forelder som alene om omsorgen.

Grunn- og hjelpestønad

Personer som trenger langvarig privat pleie og tilsyn, eller har visse nødvendige ekstrautgifter grunnet varig skade, sykdom eller funksjonsnedsettelse kan ha rett til grunn- eller hjelpestønad.

En person har ikke rett til ytelsen dersom vedkommende sitter i varetekt, er under straffegjennomføring eller er underlagt særreaksjoner i en institusjon under kriminalomsorgen som er forventet å vare mer enn tre måneder, jf. folketrygdloven § 6-8. Personen kan likevel ha rett på grunnstønad dersom vedkommende har spesielle personlige ekstrautgifter som fengselet ikke dekker.

Barnetrygd

Foreldre med barn boende fast hos seg har rett til barnetrygd etter barnetrygdloven § 2. Barn kan ikke bo hos en person som soner i fengsel og denne personens rett til ytelsen vil opphøre. Den andre forelderen eller omsorgspersonen kan da søke om å få barnetrygden utbetalt til seg. Dersom en av foreldrene gjennomfører straff i fengsel i mer enn 6 måneder ansees ikke foreldrene for å bo sammen, dermed kan den andre forelderen ha rett til utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven § 9.

Kontantstøtte

Foreldre med barn mellom 1 og 2 år som ikke, eller bare delvis gjør bruk av barnehage plass med offentlig driftstilskudd, kan motta kontantstøtte hvis barnet bor fast hos vedkommende ifølge kontantstøtteloven § 3. Barn kan ikke bo fast hos en person som soner i fengsel og denne personens rett til ytelsen vil følgelig opphøre. Den andre forelderen eller en annen omsorgsperson kan da søke om å få barnetrygden utbetalt til seg, forutsatt at barnet ikke er plassert i fosterhjem.

Barnebidrag

Et barn har rett til forsørgelse fra begge foreldrene. Om foreldrene ikke bor sammen, skal den ene forelderen betale barnebidrag til den forelderen som bor fast sammen med barnet etter barneloven § 67. Foreldrene kan inngå en privat avtale om barnebidrag eller be NAV fastsette barnebidraget.

Størrelsen på barnebidraget påvirkes blant annet av foreldrenes inntekt og omfang av samvær mellom den som betaler barnebidrag og barnet, jf. barneloven § 71. Dette er elementer som ofte endrer seg når en av foreldrene gjennomfører straff. En av foreldrene må søke om endring av barnebidragets størrelse for at NAV skal kunne ta hensyn til endring i inntekt eller samvær. I utgangspunktet får søknaden virkning frem i tid.

Hvis innsatte ønsker endring av bidrag vil den andre forelderen få kjennskap om at de sitter i fengsel. Det er viktig at innsatte informeres om dette.

Oppfostringsbidrag

Dersom barnevernet overtar omsorgen for et barn, kan kommunen kreve at foreldrene betaler oppfostringsbidrag om det er rimelig ut fra foreldrenes situasjon, jf. barnevernsloven § 15-12. Dersom det skjer endringer i den økonomiske situasjon grunnet soning må foreldrene søke om endring av oppfostringsbidraget.

Ektefellebidrag

Dersom et ektepar flytter fra hverandre, blir separert eller skilt kan den ene ektefeller i enkelte situasjoner bli pålagt å betale et ektefellebidrag til den andre ektefellen etter ekteskapsloven § 79. Dersom den økonomiske situasjonen endrer seg for partene, må de søke om endring av ektefellebidraget.

Bidragsforskudd

Personer som har barnet fast boende hos seg og som har barnebidrag som blir innkrevet av det offentlige kan ha rett til bidragsforskudd dersom de er under en satt inntektsgrense, jf. forskotteringsloven. Barn kan ikke bo fast hos en person som gjennomfører straff i fengsel og denne personens rett til ytelsen vil følgelig opphøre. Dersom personen gjennomfører straff i samfunnet og barnet fremdeles bor fast der, påvirker ikke straffegjennomføringen retten til ytelsen.

Hjelpemidler

Ved tilrettelegging for innsatte med en varig funksjonsnedsettelse (og som er medlemmer i folketrygden) er det et delt finansieringsansvar mellom fengselet og folketrygden (NAV Hjelpemiddelsentral). Fengselet vil som hovedregel ha ansvaret for tilrettelegging av det fysiske miljøet og hjelpemidler til bruk i fengselet. Det gjelder for eksempel tilrettelegging i cellen med brannvarsling (for hørselshemmede), callinganlegg, regulerbar seng, tilgjengelighet til bad/toalett med nødvendige hjelpemidler, alternativ telefonløsning og lydanlegg i fellesarealer.

Fengselet har ansvar for generell fremkommelighet til fellesarealer for de innsatte, for eksempel kan det være aktuelt med trappeheis for å løse forflytningsproblemer mellom etasjer i fengselet.

Folketrygden har finansieringsansvar for hjelpemidler som er individuelt tilpasset, slik som:

- individuelt tilpasset rullestol
- ganghjelpemidler og rullator til personlig bruk
- kommunikasjonshjelpemidler til personlig bruk
- personlig syns- eller hørselshjelpemidler

Brukeren kan ta med nødvendige hjelpemidler fra sitt eget hjem eller de kan formidles under fengselsoppholdet. Hjelpemidler fra folketrygden lånes ut til den enkelte bruker (ikke fengslet) og skal returneres til hjelpemiddelsentralen når behovet opphører. Bruker kan eventuelt ta hjelpemidlet med hjem hvis han/hun har et fortsatt behov for utstyret etter fengselsoppholdet.

Folketrygdens ansvar gjelder bare innsatte som er medlemmer av folketrygden. Som hovedregel forutsetter medlemskap at den innsatte kan regnes som bosatt i Norge, det vil si har lovlig opphold i Norge som har vart eller er ment å vare minst 12 måneder. Personer som ikke oppfyller medlemskapsvilkårene i folketrygden, har fortsatt rett til midlertidig utlån av hjelpemidler fra kommunen.

Tegnspråktolkning

Fengselet bestiller tolkehjelp til døve og tolkledsagerhjelp til døvblinde på NAV Hjelpemiddelsentral i det fylket som fengselet er lokalisert.

Det anbefales å bestille tolk i god tid. Fengselet må betale for den tolkehjelpen som benyttes i regi av fengselet.

Høreapparater

Formidling av høreapparater er de regionale helseforetakenes ansvar gjennom hørselssentralene og avtalespesialistene (legespesialister innen øre-nesehalsmedisin med avtale om formidling av høreapparat). Hørselssentralene og avtalespesialistene kan utrede hørselstapet, tilpasse og bistå med søknad om høreapparat. Hørselssentralene og avtalespesialistene har også ansvaret for informasjon og opplæring i bruk av høreapparatene. Det er NAV (folketrygden) som finansierer høreapparater. Folketrygdens ansvar for finansiering av høreapparater gjelder bare innsatte som er medlemmer av folketrygden.

Rett til tjenester etter sosialtjenesteloven

Kommunen har ansvar for de sosiale tjenestene i NAV. Sosialtjenesteloven fastslår at NAV-kontoret skal yte tjenester etter loven til alle som oppholder seg i kommunen. NAV-kontoret har plikt til å ta imot og vurdere alle skriftlige og muntlige henvendelser som gjelder et behov for sosiale tjenester, uavhengig av hvor personen som henvender seg bor.

For den som oppholder seg i fengsel skal tjenestene likevel ytes av den kommunen som var oppholdskommune forut for inntaket i institusjon eller bolig med heldøgns omsorgstjenester. Dette gjelder også tjenester før utskriving i forbindelse med utskriving og etablering.

For en utenlandsk borger som er pågrepet og fengslet i Norge uten å ha tilknytning til landet, er det kommunen der personen ble arrestert som har ansvaret for å yte tjenester til personen under fengselsoppholdet.

Etter utskrivingen skal de sosiale tjenestene ytes av den kommunen der vedkommende tar opphold. Tar vedkommende opphold i den kommunen som institusjonen eller boligen ligger i, kan utgiftene kreves refundert av oppholdskommunen forut for inntaket.

Oppløsning, råd og veiledning

Oppløsning, råd og veiledning er en av kjerneoppgavene i NAV-kontoret. Hensikten med tjenesten er å løse eksisterende sosiale problemer, og å forebygge at slike problemer oppstår. Retten til tjenesten er derfor uavhengig av om den som søker råd og veiledning allerede er kommet i en vanskelig situasjon, eller søker eller mottar andre tjenester fra NAV.

NAV-kontoret skal vurdere hvilke råd og veiledningsbehov den enkelte har, og tilpasse tjenesten ut fra dette. Hjelp til selvhjelp er et grunnleggende prinsipp for tjenestens innhold.

Sentralt i NAV-kontorets råd og veiledningsplikt er ansvaret for økonomisk rådgivning. Økonomiske vanskeligheter kan være del av et større sakskompleks, og det er viktig at økonomisk rådgivning integreres med NAV-kontorets øvrige oppgaver.

Formålet med den økonomiske rådgivningen er tredelt; å forebygge økonomiske problemer, å søke å løse akutte økonomiske problemer, og å bidra til å finne helhetlige og varige løsninger for tjenestemottaker med behov for økonomisk rehabilitering.

Råd og veiledning er en tjeneste som det skal fattes vedtak om eller som skal inngå som del av vedtak.

Økonomisk stønad til personer i fengsel

Institusjonen har et ansvar for å sørge for at den som personer som er under straffegjennomføring og som kriminalomsorgen har ansvaret for får sine behov for kost, losji med videre ivarettatt under oppholdet.

Det kan likevel oppstå behov for eksempel knyttet til helse, fritidsaktiviteter, kulturelle forhold og familiesituasjon som ikke dekkes av institusjonen.

Den innsatte kan også ha behov for andre tjenester som følge av oppholdet, som bistand til å kunne beholde boligen sin eller sikre oppbevaring av innbo og personlige eiendeler under oppholdet. Det vil i tillegg ofte være særlige utgifter forbundet med utflytting fra institusjonen eller boligen, for eksempel til etablering, klær og husholdnings- og hygieneartikler.

Hvis personen ikke har egne midler, eller ikke har tilstrekkelig, kan vedkommende søke om økonomisk stønad og få søknaden vurdert på vanlig måte. NAV-kontoret skal bidra til å sikre en god overgang fra institusjonen eller boligen til livet utenfor for den enkelte som trenger det.

Personer som har rømt fra straffegjennomføring eller varetekt har ikke krav på økonomisk stønad.

Retten til midlertidig botilbud

Kommunen i NAV er forpliktet til å finne midlertidig botilbud for dem som ikke klarer det selv.

Midlertidig botilbud skal kun unntaksvis benyttes ved løslatelse fra fengsel eller ved utskriving fra institusjon. NAV-kontoret bør sikre direkte overgang til varig botilbud for personer i slike sårbare faser.

Når midlertidig botilbud benyttes, skal NAV-kontoret så vidt mulig umiddelbart iverksette tiltak for å sikre overgang til varig botilbud.

Rett til midlertidig botilbud omfatter alle som oppholder seg i kommunen, selv om oppholdet er midlertidig. Oppholdskommunens ansvar etter Rundskriv til lov om sosiale tjenester, kapittel 3 er for å hindre at tjenestemottaker blir kasteball mellom kommuner. NAV-kontoret kan ikke avvise en person eller avslå en søknad om midlertidig botilbud med den begrunnelse at vedkommende tilhører en annen kommune. NAV-kontoret må alltid vurdere personens situasjon her og nå.

Kvalifiseringsprogram med tilhørende stønad

Kvalifiseringsprogrammet er oppholdskommunens ansvar og Arbeids- og velferdsetaten har plikt til å medvirke.

Kvalifiseringsprogram gjelder for personer mellom 18 og 67 år med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne og ingen eller svært begrensede ytelser til livsopphold etter folketrygdloven eller arbeidsmarkedsloven. Det må i tillegg foreligge et behov for tett og koordinert bistand. Dette kan gjelde personer som har liten eller ingen tilknytning til arbeidslivet, mangler grunnleggende skolegang og utdanning, har fysiske eller psykiske plager eller sliter med rusproblemer. Mange har flere problemer samtidig i gjensidig påvirkning. Det er en forutsetning for deltakelse at personen kan nyttiggjøre seg programmet, og ikke har rettigheter etter andre ordninger.

Kvalifiseringsprogrammet skal bidra til at den enkelte blir i stand til å komme i arbeid og beholde arbeid over tid. Deltakere i program vil ha varierende forutsetninger for å delta i arbeidslivet. Programmet skal innvilges selv om det ved oppstart er usikkert om deltakeren kan komme i arbeid etter avsluttet program. For mange er målet heltidsarbeid, mens andre har deltidsarbeid som målsetting. Ved behandling av søknad om kvalifiseringsprogram skal derfor ingen utelukkes med den begrunnelse at deltakelse ikke vil føre til varig heltidsarbeid.

Kvalifiseringsprogram for personer under straffegjennomføring

Det er ulike former for straffegjennomføring, og noen av dem er forenlige med deltakelse i kvalifiseringsprogram. NAV-kontoret må foreta en konkret vurdering av om forutsetningene for deltakelse i kvalifiseringsprogram under straffegjennomføring er tilstede i hvert enkelt tilfelle.

Innsatte i fengsel kan få innvilget kvalifiseringsprogram hvis oppholdet i fengsel eller forvaring er av kortere varighet enn seks måneder, eller det er seks måneder eller mindre igjen til domfelte løslates. Programmet kan da iverksettes umiddelbart etter løslatelse, jf. § 31. Alle forberedelser, som førstegangssamtale, gjennomføring av arbeidsevnevurdering, utforming av programinnholdet og utarbeidelse av individuell plan, kan utføres mens deltakeren er i fengsel eller forvaring.

Arbeidsrettet oppfølging og arbeidsmarkedstiltak

Mange domfelte og varetektsinnsatte har en svak tilknytning til arbeidsmarkedet. Et flertall av de innsatte er uten arbeid ved innsettelsen. Mange mangler grunnleggende skolegang, utdanning og arbeidserfaring.

Vurdering av arbeidsevne

Innsatte som ønsker eller trenger bistand til å komme ut i arbeid, har rett til en vurdering av sitt behov for bistand jf. NAV-loven §14a (Lovdata). Utfallet av denne vurderingen er styrende for den hjelpen den enkelte har rett til.

Tiltak under gjennomføring av straff

Brukere som gjennomfører straff i fengsel kan vurderes for tiltak i fengselet der det finnes. Hvilke ordinære tiltak utenfor fengselet NAV kan søke innsatte inn på, er avhengig av hvor mye frigang den enkelte kan få. Frigang vil si at en som sitter i fengsel får forlate fengselet å utføre et arbeid eller en oppgave. Under soning i høysikkerhetsfengsel begrenser det seg hva slags arbeidstiltak NAV kan vurdere, da det ofte ikke er mulig for den innsatte å delta på tiltak og arbeid utenfor fengselet.

Det er ulike former for straffegjennomføring, og noen av dem er forenlige med deltakelse i kvalifiseringsprogram.

Enkelte brukere kan også ha rett til arbeidsavklaringspenger under soning.

Domfelte som gjennomfører straff i institusjon eller sykehus

Ved opphold i institusjon eller sykehus vil man normalt ikke ha krav på ytelser etter folketrygdloven. Situasjonen til disse vil når det gjelder rett til velferdsytelser langt på vei være den samme som for innsatte som gjennomfører straff i fengsel.

Straffavbrudd

Det er ikke direkte omtalt i lov eller forarbeider hva som skal skje med ytelsene ved straffavbrudd. Ved straffavbrudd gjennomføres det ikke straff, men det har heller ikke skjedd en løslatelse. Reglene anvendes slik at ytelsen stoppes fram til løslatelsen, selv om det skjer straffavbrudd i mellomtiden. Dette må blant annet ses på bakgrunn av hensynet til å unngå overkompensasjon og at ytelsene utbetales per måned, mens straffavbrudd kan være av relativt kort varighet. Dersom slike situasjoner skulle likestilles med løslatelse vil et kort straffavbrudd som strekker seg over et månedsskifte kunne gi full ytelse i tre måneder. Det vil også være tilfeller hvor den domfelte er under behandling med kost og losji under straffavbruddet.

Matrise over ulike ytelser som innsatte/domfelte kan ha rett på

Disse oversiktene gir en indikasjon på om det kan gis ulike ytelser under ulike straffegjennomføringsformer. Alle ytelser som er merket «Ja» er ytelser den innsatte/domfelte kan ha rett på dersom den enkeltes situasjon innfrir de krav som gjelder for den enkelte ytelse. NAV vil i hver enkelt sak vurdere om søknaden kan innvilges eller ikke.

Ved soning i fengsel eller institusjon

Ytelse	Reaksjon og gjennomførings-form						
	Fengsel	Fengsel	Fengsel	Fengsel - mulig frigang	Fengsel med frigang	Institusjon	Institusjon
	Forvaring	Ubetinget fengsel med særlig høyt sikkerhetsnivå	Ubetinget fengsel med høyt sikkerhetsnivå	Ubetinget fengsel med lavt sikkerhetsnivå	Ubetinget fengsel i overgangs-bolig	Ubetinget fengsel i sykehus	Ubetinget fengsel i institusjon
Alderspensjon uten barn	Nei	Nei	Nei	Nei	Ja, men redusert	Ja, men redusert	Ja, men redusert
Alderspensjon med barn	Ja, men redusert	Ja, men redusert	Ja, men redusert	Ja, men redusert	Ja	Ja	Ja
Arbeids-avklaringspenger uten arbeidsgiver	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Ja, men redusert*	Ja, men redusert*
Arbeids-avklaringspenger med arbeidsgiver	Nei	Nei	Nei	Ja	Ja	Ja, men redusert*	Ja, men redusert*
Dagpenger	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering
Grunnstønad**	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering
Hjelpestønad	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei
Økonomisk sosialstønad	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering
Sykepenger uten arbeidsgiver	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Ja, men redusert	Ja, men redusert
Sykepenger med arbeidsgiver	Nei	Nei	Nei	Ja	Ja	Ja, men redusert	Ja, men redusert
Uføretrygd uten barn	Nei	Nei	Nei	Nei	Ja, men redusert	Ja	Ja, men redusert
Uføretrygd med barn	Ja, men redusert	Ja, men redusert	Ja, men redusert	Ja, men redusert	Ja, men redusert	Ja	Ja, men redusert

*AAP blir ikke redusert dersom vedkommende forsørger ektefellen eller har krav på barnetillegg

** Les nærmere under grunn- og hjelpestønad

Ved soning i eget hjem

Ytelse	Reaksjon og gjennomførings-form					
	Hjemme Ubetinget fengsel med elektronisk kontroll	Hjemme Ubetinget fengsel hjemme	Hjemme ND: Narkotika- program med domstolskontroll	Hjemme Samfunnsstraff	Hjemme Program mot ruspåvirket kjøring	Hjemme Bøtesoning
Alderspensjon	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Arbeids- avklaringspenger	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Dagpenger	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Grunnstønad	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Hjelpestønad	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Økonomisk sosialstønad	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering	Skjønnsmessig vurdering
Sykepenger	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Uføretrygd	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja